m. a.

Lorrain

(*Overdruk uit de Godgeleerde Bijdragen voor* 1858).

HET LIED VAN JAKOB.

Gen. XLIX.

Wanneer ik aan de lezers van dit Tijdschrift eenige beschouwingen mededeel over dit zeer merkwaardige, maar ook zeer duistere gedicht, dan geschiedt dit met een tweeledig doel. *Vooreerst* wensch ik, voor zoover dit te dezer plaatse doenlijk is en in mijn vermogen staat, eene bijdrage te leveren tot beter verstand van dit veel besproken hoofdstuk; *ten andere*, door bespreking van hetgeen over *Gen.* XLIX in den jongsten tijd door een Duitsch en Hollandsch Geleerde is in het midden gebragt, de aandacht mijner lezers eenige oogenblikken te vestigen op eenige gewigtige vraagstukken in de bijbelsche wetenschap en hare behandeling in onzen tijd.

De groote moeijelijkheid, die zich voor den hedendaagschen Exegeet opdoet bij de verklaring van *Gen.* XLIX, is niet meer, gelijk weleer, het handhaven of bestrijden van de Messiaansche opvatting van vs. 10, (de bekende plaats van den onbekenden *Silo*); — niet meer: de bepaling van het karakter des lieds óf als *zegenbede* van den stervenden Aartsvader, óf als profetisch *orakel* van den door den Heiligen Geest bestuurden Godsman; — niet meer: de beslissing, of aan JAKOB dan wel aan MOZES de eer der redactie en poëtische inkleeding moet worden toegekend; — maar wel de beantwoording

van de vragen: Hoe hebben wij ons de wording en zamenstelling van dit volksgedicht voor te stellen? — Vormt het één geheel of zijn het maar los aaneengeregen brokstukken? — Uit welken tijd is het ten naastenbij afkomstig?

Er zijn op deze vragen in den lateren tijd zeer uitéénloopende antwoorden gegeven. Wat de een, na lange en ingewikkelde berekeningen, als zeker meende bewezen en vastgesteld te hebben, werd door een ander bestreden, twijfelachtig gemaakt of omvergeworpen. Ja, de onvermoeide vlijt en volharding op de ontcijfering van dit raadselachtig gedenkteeken der oudheid aangewend zou met regt onverklaarbaar mogen heeten, vereenigden zich hier niet meerdere motieven, die de belangstelling gedurig wakker en levendig hielden. De voornaamste mogen wel deze zijn: 1°. dat het gedicht in den Bijbel gevonden wordt; 2°. dat het onmiskenbaar tot de zeer oude monumenten der Hebreeuwsche litteratuur behoort; 3°. dat het door de kracht en frischheid van uitdrukking, door de reinheid en schoonheid van vorm, althans in sommige gedeelten, eene onweerstaanbare aantrekkingskracht heeft voor den opmerkzamen beschouwer.

Hoe het zij: er behoort moed toe, in onzen tijd, na zoo menig vruchtelooze poging, voor het publiek op te treden met eene bewerking van het Jakobslied, waarbij men zich ten doel heeft gesteld, om, met vermijding van zoo menig klip waarop anders ervaren stuurlieden verzeilden, de gewenschte haven te bereiken, d. i. tot zekerheid te komen omtrent het *gedicht in zijn geheel*, tot inzigt in de wijze waarop het tot zoodanig een geheel is geworden, als waarin wij het thans in onzen Hebreeuwschen Codex voor ons zien.

Wat mijzelven betreft, eene langdurige en gezette beschouwing van *Gen.* XLIX had mij nog niet tot de overtuiging gebragt, dat het belangstellend publiek bijzonder gediend zou zijn met de resultaten, waartoe het onderzoek mij had geleid. De opwekking tot het mededeelen van een en andere opmerking door mij gemaakt, ontving ik door de kennismaking met het academisch proefschrift van den heer

J. P. N. LAND over dezelfde stoffe handelende, tot welks meer algemeene waardeering hier te lande ik gaarne iets wenschte bij te dragen. De titel luidt: *Disputatio de carmine Jacobi*, Gen. XLIX. *Scripsit* J. P. N. LAND, *Specimen academicum pro gradu Doct. theol.* Lugd. Bat. 1858.

Disputatio de Carmine Jacobi, *Specimen academicum!* Men zou geneigd zijn aan vermetelheid te denken, ware het niet dat de schrijver, door vroeger geleverden arbeid een zoo gunstig denkbeeld van de degelijkheid zijner studiën had doen opvatten. Wie daarmede kennis maakte zal dit proefschrift, bij de inzage van den titel, niet aanstonds ter zijde leggen met den spottenden uitroep: *τί ἂν θέλοι οὗτος λέγειν*; maar veeleer, met belangstelling in schrijver en onderwerp, zeggen: *βουλόμεθα γνῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι.*

Ook ik deed dit laatste. Al dadelijk onderzocht ik, welk doel de Heer LAND zich bij het schrijven dezer disputatie ter bereiking had voorgesteld. Ik twijfelde er wel niet aan: de zwarigheden, die bij alle tot dusverre bekend gemaakte interpretaties van het lied overblijven, konden hem niet onbekend zijn; maar zou hij zich tevreden stellen met het aanwijzen daarvan, zonder eene poging te wagen om althans sommige dier moeijelijkheden weg te nemen? Zou hij alleen trachten hier en daar in den zin van een woord, eene zinsnede, een vers dieper door te dringen, zonder zich bepaaldelijk moeite te geven om het geheele lied in zijnen zamenhang en in zijne historische beteekenis te leeren verstaan? En hoe zou hij de Kritiek toepassen? Zou hij zich vergenoegen de meest plausibele verklaring te geven van den masoretischen tekst? Zou hij de zuiverheid van dien tekst, de integriteit van het gedicht, of althans de onmogelijkheid om daartoe door conjecturaal-kritiek te geraken, voor uitgemaakt houden?

De eerste aangename ontdekking, die ik deed bij de nadere kennismaking met deze verhandeling, bestond hierin, dat de schrijver tot de bewerking van deze stof zich had opgewekt gevoeld, doordien eene nieuwe hem ingevallen opvatting van het dichtstuk in zijn geheel hem het middel scheen op te

leveren, om in *Gen.* XLIX de ongelijksoortige bestanddeelen te schiften en zoodoende het anders onverklaarbare op te lossen. De Heer LAND had dus inderdaad iets te zeggen, iets mede te deelen aan de beoefenaars der bijbelsche exegese. Hij schreef niet maar om eene dissertatie te leveren. Ofschoon de nieuwe blik door hem op JAKOB'S zwanenzang geopend door hemzelven aan een gelukkig toeval werd geweten, en den bescheiden naam van gissing moest dragen (1), met zeker zelfvertrouwen mogt hij daarom toch met zijn stuk voor het publiek optreden, steunende op het oordeel van zijn leermeester en vriend, Prof. KUENEN, »qui hypothesin hic propositam eam esse arbitratus est, quae si non ab omnibus reciperetur, novis tamen disquisitionibus haud sterilibus ansam praebere posset." Deze laatste woorden schenen mij toe door den schrijver in de Praefatie te zijn opgenomen met het doel, om zijnen lezers al aanstonds kenbaar te maken wat zij in deze disputatie voornamelijk te zoeken hebben. Ik noodig daarom mijne lezers uit, zich de moeite te getroosten, om het 49ste hoofdstuk van *Genesis* op te slaan en met mij na te gaan, wat wij te denken hebben van de hypothese, welke ons door den Heer LAND wordt aan de hand gedaan om de wording en beteekenis van het gedicht ons te verklaren. Ofschoon dit onderzoek, naar de mij hier gestelde grenzen, niet zoo uitvoerig kan zijn als wel voor het onderwerp wenschelijk zou mogen geacht worden, ik hoop, dat het daarom toch niet zal moeten worden gerangschikt onder de *steriles disquisitiones*.

Maar was er eene nieuwe hypothese noodig tot verklaring van *Gen.* XLIX? Waarom niet eenvoudig berust in hetgeen de schrijver van *Gen.* XLIX zelf ons mededeelt van de aanleiding, die vader JAKOB vond om aldus zijne zonen toe te spreken? Lezen wij XLIX: 1 niet met zoovele woorden, dat de patriarch, wiens naderend einde in de laatste verzen van het

---

(1) Zie p. 35. »Mihi autem, documentum sine interpretum consilio, solius grammaticae ope diligentius perlegenti, nescio quo casu nova sibi (lees: sese) obtulit hypothesis."

vorige hoofdstuk vermeld was, zijne zonen tot zich roept om hun aan te kondigen wat hun in het laatst der dagen zou overkomen? Welnu, dan hebben wij immers den sleutel om ons den zin van het gedicht in zijn geheel te ontsluiten? Wij denken ons de 12 zonen om de legerstede van hunnen stervenden vader geschaard; wij stellen ons den ouden man voor, of met profetischen blik doordringende in de geheimen der toekomst, of, indien we bij de z. g. natuurlijke verklaring willen blijven, althans *trachtende* het lot zijner nakomelingen, gelijk het zich later zou ontwikkelen, zich voor den geest te brengen. Blijken er duisterheden te zijn in 's mans woorden — men zou die duisterheden zelve welligt (immers voor zoover ze archaeïsmen schijnen) als bewijzen voor de echtheid van deze oorkonde mogen aanmerken en het ook niet meer dan natuurlijk kunnen vinden, dat *wij*, na zoovele eeuwen, niet meer in staat zijn in alle bijzonderheden aan te toonen, op welke wijze of in welke mate de voorspellingen des stervenden Aartsvaders zijn vervuld. Moeten wij dus al hier en daar een bescheiden *non liquet!* doen hooren, dit verleidt ons niet, om te willen trachten naar de *hooge dingen* der kritiek, die alles op losse schroeven stelt en zelfs ons onzeker wil doen voorkomen, of vader JAKOB wel een woord van al wat wij *Gen.* XLIX lezen, in zijne ziel of op zijne lippen gehad heeft.

Die booze Kritiek! Wat heeft zij al niet voor kwaad aangerigt! Niets is voor hare aanranding veilig. Het is, alsof zij aan het kinderlijk geloof der vrome bijbellezers den doodsteek wil toebrengen door hare eeuwige bedenkingen en twijfelingen. Wanneer er zijn, die met belangstelling de verhalen der oudheid raadplegen, gelijk zij in het eerwaardige bijbelboek vervat zijn, — zij is daar, die trotsche, die vermetele, en als sprake DE wetenschap door haren mond, verkondigt zij, dat er hoegenaamd geen zekerheid bestaat, dat de dingen hier en daar vermeld zich alzoo hebben toegedragen. Zoo tracht zij ons het stille genot van onzen Bijbel te bederven en de waarde van dien schat zooveel in haar is te verkleinen. En wat biedt zij ons aan, tegen zooveel wat zij ons tracht te

ontrooven? Hypothesen, ijdele hypothesen! Daarop gaat dan ook de jeugdige geleerde ons vergasten! »Nescio quo casu,' zegt hij zelf, »viel mij de gedachte in, op welke ik nu een »geheel nieuwe verklaring van *Gen.* XLIX ga bouwen.

»Es kam mir ein Einfall von ungefähr:
»So red'te ich, wenn ich der Dichter wär!"

Bedrieg ik mij, waarde lezers, of wordt er door velen, ook te onzent, ook onder de Theologen, op deze of soortgelijke wijze geoordeeld over de Kritiek, waar, ze gelijk door den Heer LAND geschiedt, op den Bijbel wordt toegepast? — Och ja! alsof het een vaste rotsgrond ware, waarop zij den voet hebben gezet, roemen de tegenstanders der Kritiek op hun eenvoudig bijbelgeloof, dat tegenover al die ephemere gissingen, al die nieuwe, elkander verdringende theoriën, op zulk een eerwaardige oudheid kan bogen. 't Is daarom zeer nuttig, dat men zich eens van naderbij bekend make met dat hooggeprezen, oude en eenvoudige bijbelgeloof, hetwelk als het onveranderlijke van inhoud en uitdrukking door zoovelen te goeder trouw hoog gewaardeerd, ja met angstige zorg tegenover de kinderen dezer eeuw, die Flattergeister! wordt vastgehouden. Men behoeft daartoe niets anders te doen, dan de geschiedenis der exegese te raadplegen, om al zeer spoedig te ontdekken, dat het bijbelgeloof van de tegenwoordige z. g. behoudenden aanmerkelijk met dat van vroeger dagen verschilt.

Wat ons stuk, *Gen.* XLIX, betreft, de Heer LAND heeft het bedoelde onderzoek gemakkelijk gemaakt, door aan zijn eigene verklaring te doen voorafgaan een historisch overzigt van den gang, dien de exegese van *Gen.* XLIX van den vroegsten tijd tot op onze dagen heeft genomen. Een ieder kan daardoor met een oogopslag zich overtuigen, dat het tegenwoordig niet meer gaat, om laag neer te zien op het gebruik van hypothesen bij de verklaring van de oude bijbelsche oorkonden, daar de geschiedenis dier verklaring voldoende heeft bewezen, dat elke interpretatie van hypothesen uitging, en

bij het gedurig dieper indringen in den geest der oudheid de noodzakelijkheid van nieuwe gissingen telkens aan het licht kwam.

Niets meer dan eene hypothese was het, volgens welke de geheele pentateuch, of het grootste deel er van, zijn oorsprong aan MOZES zou verschuldigd zijn. Voor het grondige onderzoek naar den inhoud der eerste bijbelboeken, bleek dit gevoelen niet bestand. Sedert dien tijd zijn de onderscheidene elementen waaruit dit merkwaardige werk bestaat, en de wijze waarop zij gerangschikt en zamengevoegd zijn voor den exegeet, wat de bestanddeelen van den aardkorst, de verschillende aardlagen zijn voor den geoloog. »God, de Heer heeft het zoo gemaakt" gold vroeger als antwoord op de vraag: hoe heeft de aarde de gesteldheid verkregen, die zij thans bezit? — »MOZES heeft het aldus te boek gesteld" scheen eene voldoende verklaring van de vereeniging der heterogene fragmenten in den Pentateuch opgenomen. In onzen tijd trachten wij dieper in te dringen in de wording van dit gelijk van alle andere gedenkstukken der oudheid. En nu, ziende, dat op de overlevering dienaangaande zoo weinig te bouwen is; overwegende, dat b. v. reeds in de z. g. boeken van MOZES zelve, gelijk ze tot ons gekomen zijn, veel, wat de enkele data zoowel als wat de rangschikking der losse stukken betreft, eenvoudig te danken is aan de gissing, aan het veelal niet onbeneveld oordeel van den redacteur of verzamelaar; erkennende, dat wij wel degelijk het *ultra litteram sapere* dienen in beoefening te brengen, om tot de volle waarheid te komen, die zoo vaak in de oorkonden diep verborgen ligt: — zien wij het gebruik maken van hypothesen op dit gebied niet alleen veroorloofd, maar ook dringend gevorderd.

Sinds lang heeft men erkend, dat vele van de in de historische boeken des O. T. verspreid voorkomende gedichten tot de oudste fragmenten der Hebreeuwsehe litteratuur behooren. Ook van het carmen Jacobeum, *Gen.* XLIX, is zulks met hooge waarschijnlijkheid aan te nemen. Wij verstaan echter dat gedicht volstrekt niet, indien wij het met den

schrijver van *Gen.* XLIX: 1 aan JAKOB, ABRAHAMS kleinzoon toeschrijven. Gelijk we van zoo vele Psalm-opschriften niet alleen kunnen zeggen: »het is niet zeker of de schrijver »er van wel behoorlijk ingelicht was”; maar ook: »het is zeker, dat de schrijver het spoor bijster is geweest,” zoo mag het ook hier heeten: »niet alleen nemen wij het maar niet zoo naar de letter over wat *Gen.* XLIX: 1 staat van de plaats en gelegenheid waarbij het aldaar medegedeelde gedicht zou zijn ontstaan; neen: wij durven uit den inhoud van het gedicht gerustelijk besluiten tot de stelling, dat de vrome aartsvader JAKOB geen deel daaraan heeft gehad.” Wie er zich ten eenenmale van wil overtuigen, hij leze wat HERDER in zijne brieven over de studie der theologie en in zijn bekend werk: *Geist der Ebräischen Poesie*, over JAKOBS lied heeft in het midden gebragt. Naarmate namelijk door dien beroemden schrijver meer zorg en talent is aangewend om *Gen.* XLIX uit den toestand van den stervenden aartsvader en het karakter zijner 12 zonen toe te lichten, zal men ook, bij onbevooroordeelde toetsing van de aldus gewonnen resultaten, inniger overtuigd worden van de onmogelijkheid, om langs dien weg het gedicht te leeren verstaan.

Ten overvloede kan ik mijne lezers verwijzen naar LAND’S *Disputatie*, p. 81 en vlg., waar hij de onhoudbaarheid dezer naïeve opvatting, in onzen tijd wel naauwelijks meer door eenigen onpartijdigen Exegeet vastgehouden, duidelijk genoeg aantoont. De schrijver van *Gen.* XLIX: 1, die het gedicht aan JAKOB toekende verkeerde in eene dwaling, hetzij hij zelf daartoe het eerst verviel, hetzij, dat hem het in den mond des volks levende gedicht reeds als een JAKOBS-lied was overgeleverd. Ondertusschen reeds in het verklarend toevoegsel op ons gedicht (*Gen.* XLIX: 28), toont de schrijver, dat hij zelf JAKOB’s uitspraken minder op de zonen van JAKOB zelve dan op hunne nakomelingen toepasselijk heeft geacht. »Deze allen zijn de *stammen* Israëls.” Waarom toch schrijft hij niet in plaats van כָּל־אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, zoo als wij nu lezen, liever:

waarmede waarlijk het volgende וְזֹאת כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם een vrij wat beter geheel zou vormen? Waarom hij dat niet doet? Mij dunkt eenvoudig, omdat hij te wel begreep, dat het gedicht dan alleen een gezonden zin geeft, wanneer wij bij RUBEN, SIMEON, LEVI enz. aan de *stammen* Israëls en niet aan de *zonen* van JAKOB denken. Zoo geeft hij zelf ons het regt om vs. 1 niet te zeer naar de letter op te vatten.

Daar nu door het geheele gedicht henen de duidelijkste blijken aanwezig zijn, dat de dichter latere toestanden voor oogen heeft gehad, die zich in zijn lied als het ware afspiegelen, zoo is de weg aangewezen, dien wij bij het nader onderzoek naar oorsprong en beteekenis van dit merkwaardig gedenkstuk hebben in te slaan. Aan welken tijd, aan welke periode in Israëls geschiedenis doen ons de beschreven of veronderstelde toestanden des lands en der enkele stammen denken? Ziedaar de vraag, waarop het in de eerste plaats aankomt, maar in welker beantwoording men tot heden niet zeer gelukkig is geweest.

Prof. MEIER, E. RENAN en laatstelijk de Heer LAND hebben, door in het gedicht oudere en jongere bestanddeelen te onderscheiden, het vraagstuk uit een nieuw gezigtspunt leeren beschouwen.

Van RENAN zijn mij slechts de zeer algemeene aanduidingen bekend, door den Heer LAND, op bl. 35 in de noot meêgedeeld in deze woorden: »Au premier rang de ces antiques fragments, il faut placer les légendes paraboliques, conservées dans la Genèse, remplies de jeux de mots, d'oppositions, d'assonances, fondées presque toujours sur des étymologies fictives et destinées à donner bien ou mal l'explication de noms propres, dont le sens était perdu; souvent, devises de famille ou de tribu qui s'attachaient comme appendice au nom propre et se perpétuaient par le moyen du rhythme; ou sentences proverbiales, renfermées sous une forme énigmatique, et courant dans la tradition avec plus ou moins de variantes." — »Telles sont surtout, malgré quelques interpolations plus modernes, les

deux bénédictions de Jacob et de Moïse, où perce l'intention de recueillir les dictions satiriques ou laudatifs qui avaient cours sur chaque tribu."

MEIER werd zonder twijfel in zijne Kritiek vooral door twee motieven bestuurd. Vooreerst wilde hij ook op dit gedicht zijne theorie over den vorm der Hebreeuwsche poësie toepassen, gelijk hij die heeft ontwikkeld in zijne monographie (Ueber die Form der hebräischen Poesie) van het jaar 1853, een jaar later in de Voorrede voor zijne vertaling van de poëtische schriften des O. T. (p. IX en volg.), en eindelijk in zijne *Geschichte der poetischen National-literatur der Hebräer*, 1856, bl. 67. Zoo als JAKOB'S lied daar lag, was er voor Prof. MEIER niet veel mede aan te vangen. Hij, die overal rhythmische symmetrie en isometrie in de strophen zocht, moest schier wanhopig worden bij de poging om naar de wetten van den Hebreeuwschen versbouw, door hem ontdekt (?) dit gedicht te scanderen. Intusschen, nadat hij, hoe dan ook, er in geslaagd was alle Psalmen, alle boeken op SALOMO'S naam staande en alle verdere poëtische fragmenten in de historische boeken voorkomende, in wèlgeordende strophen en verzen te verdeelen, kon hij zich toch niet door een enkel hoofdstuk — al mogten zich daar lastiger bezwaren dan elders voordoen — tot de bekentenis laten brengen, dat zijne theorie niet overal doorging. — Vraagt men, waarom juist hier de moeijelijkheden zoo bijzonder groot waren? — het antwoord is gereed. Het gedicht, door zijn inhoud zelven noodzakelijkerwijze in elf geheel ongelijke deelen vervallende, wilde zich niet in het keurslijf laten sluiten, hetwelk Prof. MEIER nu eenmaal voor *alle* Hebreeuwsche dichtstukken in gereedheid had gebragt. Aan den eenen kant waren de inwendige kenteekenen van poësie hier al te duidelijk, maar aan den anderen kon MEIER, om naar zijn systeem een zeker aantal strophen van gelijken omvang te verkrijgen, bij die verdeeling de natuurlijke indeeling door het lied zelf aan de hand gegeven toch geen geweld aandoen. De enkele versregels (1) bijééntellende verkreeg hij het getal 144; zeker, als

(1) Elke versregel heeft, naar MEIERS theorie, 2 accenten, maar kan overi-

tweede magt van 12 niet onaardig, vooral ook omdat hij de 12-regelige strophe als eigenaardig epische beschouwde, waarin volgens hem de oudste volksliederen bij de Hebreën waren gedicht. Maar wat baatte die schoone uitkomst, daar op de verschillende stammen een geheel verschillend aantal regels komt? RUBEN verkrijgt er 12. Uitmuntend! eene geheele strophe dus. SIMEON en LEVI te zamen 18. 't Kan er nog door: anderhalve strophe. Maar JUDA 32; ZEBULON 6; ISSASCHAR 10; DAN wederom 12; GAD, ASER en NAPHTALI ieder 4; JOZEPH 36 en BENJAMIN 6. Hoe zullen we hier wèlgeordende epische (!) strophen van 12 versregels voor den dag brengen? — MEIER neemt het snoeimes ter hand en ziet! niet lang duurt het of uit zijne handen komt een allerliefst volkslied van drie 12-regelige epische strophen, en drie dito anti-strophen voor den dag. En om tot dat resultaat te geraken heeft hij niet meer noodig gehad dan het wegsnijden van 72 versregels, d. i. de helft van het lied.

Ik meen velen mijner lezers geen ondienst te doen, wanneer ik hier het lied meêdeel naar MEIER'S besnoeijing, indeeling en vertaling. Het ter regterzijde is het uitgeworpene.

JAKOBS zegen.

Eerste Strophe.
(*Gen.* XLIX: 3.)
I. (1) O RUBEN, gij
Mijn eerstgeboorne,
Gij mijne kracht

---

gens zeer ongelijk van lengte zijn. In ons lied is b. v. de naam Jú-dá, even als Sí-meón en Jó-séph een geheele regel. Maar ook de phrasen: ארור אפם כי עז (Arur affám ki áz) en ועברתם כי קשתה (we'ebratám ki kasjáta) vormen elk slechts een enkelen regel. Veel voorzigtiger drukt zich LAND over den vorm der Hebreeuwsche poësie uit, als hij (bl. 91) zegt: „in nulla poesi aliquatenus exculta numeri sensum desiderabis, qui accentûs saltem in singulis versibus totidem audire amat. Et affirmari potest, quod et artis musicae praecepta confirmant, tum binum et ternum numerum in ea re fundamentum praebere, tum illum nimis exiguum libentius duplicari, tum numerum ternum bis sumtum historicae poeseos proprium multis populis videri."

(1) Deze Romeinsche cijfers duiden de verdeeling van het lied in 15 stukken aan, gelijk die door LAND is aangenomen en ons bij de beschouwing zijner hypothese zal te pas komen.

En eerstling mijner sterkte,
Uitstekende in hoogheid
Uitstekende in magt.

(vs. 4.) II. Gij, opbruisching als water:
Behoud uw voorregt niet!
Daar gij beklomt
Het bed uws vaders!
Toen bedreeft gij moedwil
Mijn leger beklimmend (1).

Eerste Tegenstrophe.

(vs. 5.) III. A. SIMEON
En LEVI zijn broeders
Wier wapenen
Wreede werktuigen zijn.

(vs. 6.) In hunnen raad
Kome niet
Mijne ziel!
Met hunne gemeente
Vereenige zich niet
Mijne hoogheid!

Want in hunnen toorn
Vermoordden zij den man,
En in hun overmoed
Ontzenuwden zij den stier.

(vs. 7.) B. Vervloekt zij hun toorn, daar hij hevig
En hunne gramschap, daar ze wreed is.
Verdeelen wil ik hen in Jakob,
En hen verstrooijen in Israel!

Tweede Strophe.

(vs. 8.) IV. O JUDA,
U zullen prijzen uwe broeders,
Terwijl uw vuist op den nek
Uwer vijanden is.
Hulde zullen u bewijzen
De zonen uws vaders.

(vs. 9.) V. Een jonge leeuw zijt gij Juda,
Van den roof, mijn zoon!
Stijgt gij omhoog.
Hij kromt zich, legt zich neder
Als een leeuw, als een leeuwin:
Wie kan hem opwekken?

(vs. 10.) VI. Nooit zal wijken
De scepter van Juda
Noch de bevelstaf
Van tusschen zijne voeten,

---

(1) MEIER leest עֻלֹה voor עָלָה.

Zoo lang men komt
Naar Silo.

Terwijl de stammen
Hem gehoorzamen.

(vs. 11.) Hij, die aan den wijnstok bindt
Zijn ezelveulen, (1)
Die wascht in wijn
Zijn gewaad,
En in druivenbloed
Zijn kleed;
(vs. 12.) Hij, met oogen
Die donker zijn
Van den wijn
En met tanden
Die wit zijn
Van de melk.

Tweede Tegenstrophe.

(vs. 13.) VII. ZEBULON zal wonen
Aan den oever der zee

En wel aan den oever
Van schepen. (2)

Terwijl zijn gebied
Tot Sidon gaat.
(vs. 14.) VIII. ISSASCHAR is
Een sterk gebeende ezel,
Die zijn leger zal nemen
Tusschen de perken.

(vs. 15.) En hij zag de rust
Dat ze goed,
En het land
Dat het lieflijk was.
Hij neigde zijn nek tot dragen
En werd een loondienaar.

---

(1) MEIER slaat hier twee regels over: En aan den *Sorek* — (wijnstok)
Het jong zijner ezelin.

(2) Even als LAND houdt MEIER de woorden וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת voor een glosseem. Maar terwijl MEIER zich vergenoegt met deze twee woorden: „eine Glosse wohl nach *Richt.* V: 17 gebildet," (eene plaats waar wij noch die ongewone uitdrukking חוף אניות gebruikt, noch de woorden חוף ימים en אניות op ZEBULON toegepast vinden), tracht LAND door combinatie van den naam eener baai (ἧφα, *Hepha*, חיפא), aan de noordelijke afhelling van het Karmel-voorgebergte en dus in de onmiddellijke nabijheid van de Zuid-westelijke grens van Zebulons gebied gelegen„ met het questieuse חוף אניות, hetwelk hij, als beteekenende *schepenstrand*, d. i. *havenplaats* voor den oorspronkelijken naam dier baai houdt (vg. b. v. ons GOEDEREEDE) den oorsprong van het glosseem te verklaren. De glossator nl. geeft hier dit meest zuidelijke punt op van de kust waar Zebulon's gebied de zee naderde, dat was חוף אניות, (het latere *Hepha*) daar hij in hetzelfde vers ook de plaats zag aangewezen, tot welke, naar het Noorden toe, zich dat gebied zou uitstrekken, nl. *Sidon*. *Het schepenstrand* of *de reede* is dan eigennaam.

(vs. 16.) IX. Dan — hij zal
Rigten zijn volk,
Zoo goed als een
Der stammen Israëls.

(vs. 17.) X. Dan is een slang
Aan den weg,
Een kroonadder
Op het pad,
Die het ros bijt in de verz'nen,
Zoodat de ruiter ruglings stort.
(vs. 18.) Op uwe hulpe
Hoop ik, o Heer!

Derde Strophe.

(vs. 19.) XI. Gad, een gedrang
Zal op hem indringen,
Maar hij, hij zal
Op de verzenen indringen.
(vs. 20.) XII. Voor Aser zal
Zijn spijs te vet zijn.
Zoodat hij leveren kan
Koninklijke lekkernijen.
(vs. 21.) XIII Naphtali is
Een slanke hinde,
Hij, die zal geven
Woorden der schoonheid.

Derde Tegenstrophe.

(vs. 22.) XIV. Joseph is
De spruit eens vruchtbooms,
De spruit eens vruchtbooms
Aan de bron.
Terwijl zijne uitspruitsels
Over den muur klimmen.

(vs. 23). En daar tergden hem
En spanden
En vielen hem aan
De boogschutters.
(vs. 24.) Maar vast bleef
Zijn boog
En rap bleven
De armen aan zijn handen,
Van de handen
Des Almagtigen Jakobs
Van daar, waar de herder (1)
De rots van Israël is;

---

(1) Dit mag in geen geval eene getrouwe vertaling heeten van de woorden מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל. Dat de tekst corrupt is, betwijfel ik evenmin als de Heer Land.

(vs. 25.) Van den God uws vaders,
En die helpe u!
Van den (1) almagtigen God
En die zeeg'ne u
Met zeeg'ningen des hemels
Van boven,
Met zeeg'ningen des watervloeds (2)
Die in de diepte ligt,
Met zeeg'ningen van borst
En moederschoot!
(vs. 26.) De zeeg'ningen uws vaders
Die te boven gaan
Den zegen der eeuwige bergen
En den lust der overoude heuvelen,
Dié mogen komen
Op Josef's hoofd
En op den schedel
Van den vorst zijner broeders.

(vs. 27.) XV. BENJAMIN is
Een roofzuchtige wolf,
Des morgens
Verslindt hij den buit,
En des avonds
Verdeelt hij den roof.

Men ziet: het aldus gecastreerde lied laat zich wel lezen; de lastigste gedeelten zijn verwijderd en bij het overblijvende heeft MEIER hoegenaamd geen moeite meer, om den epischen versvorm, dien hij zocht, aan te duiden.

Maar ik sprak van *twee* motieven, die hem bij deze kritische operatie zouden geleid hebben. Over het tweede, ofschoon naar mijn oordeel bij MEIER slechts van ondergeschikte beteekenis, laat hij zich in zijn laatst verschenen, meer uitvoerig werk op eene wijze uit, alsof het bij zijn onderzoek op den voorgrond hadde gestaan. Inderdaad gebruikt hij het alleen om aan zijne methode den schijn van willekeurigheid te ontnemen. Hij wil ons namelijk doen gelooven, dat al de uitgeworpen stukken eene latere hand verraden; maar blijft

(1) MEIER emendeert even als de Heer LAND וְאֵל.

(2) Hebr.: תְּהוֹם — waarover vooral te vergelijken het verhaal van den zondvloed, bepaaldelijk *Gen* VII: 11 en aldaar de מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה tegenover de אֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם.

op belangrijke punten eene nadere adstructie van zijn beweren schuldig. Zijne argumenten komen hierop neder.

1. De omwerker doet zich kennen door feiten te vermelden in den verleden tijd, die door den oorspronkelijken dichter naar den geheelen aanleg van het lied als toekomende zouden zijn voorgesteld. Zoo vs. 15, het tweede gedeelte van ISSASCHAR'S zegen, zoo vs. 23 en 24 bij JOSEPH.

2. Sommige bijgevoegde stukken behelzen tegenspraak met het oorspronkelijke. Zoo wordt JOSEPH in vs. 26 genoemd נְזִיר אֶחָיו, d. i. *de vorst zijner broeders* (1), terwijl toch vs. 10 duidelijk aan JUDA de hegemonie wordt toegekend. Hieruit zou men kunnen opmaken (— altijd volgens MEIER!) dat de omwerker een burger van het Noordelijke rijk moet geweest zijn, die als zoodanig tegenover JUDA zijn land niet al te zeer in de schaduw wilde laten.

3. De taal van het oorspronkelijke lied is kernachtig en alterthümlich. De toevoegselen verraden door matheid en rhetorische omslagtigheid een lateren tijd. Vooral geldt dit van de uitweiding over JUDA'S rijkdom in wijn en melk (vs. 11 en 12) en de breedsprakige phrasen over JOSEPH (23—26), terwijl de vergelijkingen van JUDA met een leeuw, (vs. 9) en van DAN met een slang (vs. 17) oudere glossen schijnen.

Behoef ik mijne lezers op het ongenoegzame van deze bewijzen opmerkzaam te maken? Wat grond is er al aanstonds voor zijne besnoeijing van het tweede gedeelte, de uitspraak over SIMEON en LEVI? Klinken die woorden (vs. 6):

בְּסֹדָם אַל־תָּבֹא נַפְשִׁי

בִּקְהָלָם אַל־תֵּחַד כְּבֹדִי

niet alterthümlich genoeg? Verraden zij eene latere hand? Zijn zij in tegenspraak met het overige? MEIER heeft zich de moeite niet gegeven zich hierover uit te laten. Zijn wezenlijk motief, — mijns inziens te dezer plaatse voor hem het eenige —

(1) Dat נזיר deze beteekenis heeft wordt beweerd, niet bewezen. Zeker is het, dat overigens in dit geheele lied geene heerschappij aan JOSEPH wordt toegekend of beloofd.

den wensch namelijk, om zoodoende zijne geliefkoosde epische strophe te verkrijgen, verzweeg hij. Te regt merkt LAND aan, dat MEIER de hoogst gepaste toespeling op den moord te Sichem gepleegd, die in het uitgeworpen distichon zoo duidelijk aanwezig is, schijnt voorbijgezien te hebben. Maar ik wenschte wel, dat hij zich niet hadde vergenoegd met een beroep op het verhaal van die tragische gebeurtenis, hetwelk wij *Gen.* XXXIV: 13 vlg. vinden. Daar toch wordt met geen woord melding gemaakt van eene סוד of קהל der beide broeders SIMEON en LEVI onderling of afzonderlijk met de Sichemieten gehouden. Het zijn de gezamenlijke broeders, die valschelijk met SICHEM en zijn vader spreken en een verraderlijk verbond met hen aangaan. SIMEON en LEVI zijn slechts de uitvoerders van het schandelijke plan. In ons lied echter wordt bepaaldelijk van de vergadering van de beide broeders gesproken. Al nemen wij de vernuftige opvatting van den Heer LAND over, volgens welke de woorden נפשי en כבדי beteekenen: *mijn leven*, dan nog kunnen wij uit de plaats niet lezen wat hij er vindt. Zie hier de zinsnede in haar geheel:

SIMEON en LEVI zijn broeders,
Werktuigen des gewelds hunne wapenen. (1)
In hun raadszitting kome niet mijne ziel,
Met hunne vergadering vereenige zich niet mijn lever.

Nu zegt LAND wel: de vergadering (סד en קהל) ziet op het verbond of verdrag door de broeders met de Sichemieten aangegaan, volgens *Gen.* XXXIV: 16. Maar daar zijn het de בני יעקב (vg. *Gen.* XXXIV: 7) die het verbond sluiten; — in ons gedicht kan het suffix in סדם en קהלם alleen op SIMEON en LEVI slaan. De Heer LAND heeft dit wel niet voorbijgezien, maar de wijze waarop hij dat verdrag (*Gen.* XXXIV: 16 vlg.) in ons gedicht eene plaats aanwijst en het bijzonder met SIMEON en LEVI in verband brengt, is wel bezwaarlijk van gedwongenheid vrij te pleiten. Wij

---

(1) Over dit woord straks nader.

lezen deswegens p. 46: anima נפש et jecur כבד (1) vitam designant (2) quam illi (dit zijn nl. JAKOBS zonen volgens *Gen.* XXXIV: 16) foedere icto fratrum (hier hebben wij met SIMEON en LEVI te doen) vindiciae tradiderunt. Rogat igitur, ut a societate Simeonis et Levii tam periculosa vita sua servetur.

Het schijnt dat de Heer LAND in de bedoelde woorden: In hunnen raad enz. dezen zin zocht:

Wie met SIMEON en LEVI een verbond aangaat, is zijn leven niet zeker. Moge mijn leven — zoo roept dus de dichter uit:

Moge mijn leven bewaard blijven voor een verbond met die broeders!

Met andere woorden:

De hemel beware mij, dat ik verbindtenissen met SIMEON en LEVI aanga; — het mogt mij eens vergaan als den armen Sichemieten.

Niemand zal ontkennen, dat dit eene lepida allusio ad historiam Sichemitarum (zie p. 89 der *Disputatie*) zou zijn. Maar de aardigheid, de pointe, de finesse zijn wij aan den Heer LAND, niet aan den dichter verschuldigd. Deze heeft er ook in de verte niet aan gedacht. Of zou hij van de raads-

---

(1) De Heer LAND laat het overigens in het midden, of wij כבד in deze beteekenis met de Masoreten mogen uitspreken כָּבֹד, dan of wij daarvoor כָּבֵד moeten puncteren.

(2) Dit zal men den Heer LAND niet zoo gemakkelijk toegeven als wat hij in de noot 110 bij wijze van algemeene opmerking mededeelt: viscera a veteribus pro intima vitae sede sumi. Als subst. beteekent כָּבֵד *lever*, niets meer. Uit het verband moet worden opgemaakt, of het woord in tropischen zin wordt gebruikt. Op de door LAND aangehaalde plaats, *Ps.* XVI: 9, moge men וַיָּגֶל כבדי vertalen: en mijn *lever* jubelt: men zal daar in geen geval aan de lever als *levens*-zetel — maar wel als *gevoels*-zetel denken. *Ps.* VII: 6 daarentegen, waar wij lezen:

Vervolge de vijand mijne נפשי en achterhale ze,
Hij trede mijn leven (חַיַּי) ter aarde,
En werpe mijne כבדי in het stof;

raadt wel het parallelisme, ook in den laatsten regel aan een aanslag tegen het *leven* te denken, maar dwingt niets ons van de gewone verklaring af te wijken, volgens welke de *eigenlijke* beteekenis van כבדי (Masor.: כְּבוֹדִי) is: mijn glans, mijne

zitting, (סוֹד (van יָסַד *zitten*) zooveel als (*divan*) de vergadering der broeders SIMEON en LEVI gesproken hebben, waar hij geheel iets anders bedoelde nl. een *verdrag*, een *overeenkomst*, een *verbond?* Waarom niet de woorden בְּרִית en חֹזֶה of חָזוּת (zie *Jes.* XXVIII: 15 en 18) gebruikt? Neen! Wil men aannemen, dat met נפש en כבוד of כָּבֵד het *leven* bedoeld wordt, dan verklare men de woorden: *In hunnen raad kome mijn leven niet* — op deze wijze: mijn leven zij geen voorwerp van bespreking in hunne vergadering, want dan — dan is het met mij gedaan, even als met de ongelukkige Sichemieten. Maar bij zulk eene opvatting kan er geen sprake zijn van eene lepida allusio ad historiam *Gen.* XXXIV: 16 narratam. In allen gevalle zal men dienen te erkennen, dat de vermelding van de סוד en de קהל door dat verhaal hare verklaring niet vindt. Integendeel: men moet bij ons gedicht volstrekt niet denken aan hetgeen dáár den kinderen JAKOBS in het algemeen wordt ten laste gelegd. Hier wordt de schuld aan SIMEON en LEVI alleen geweten. Het is de *gelijk*heid van aard, de *zamen*spanning tot het moorddadige doel en het deswegens verdiende *gelijke* lot als van verstrooilingen in Israël, dat den dichter bewoog deze beide stammen tegelijk toe te spreken. En hieruit verklaart zich dan ook alles op de meest voldoende wijze.

SIMEON en LEVI — broeders zijn het!

Wij zouden zeggen: dat zijn eerst broeders! Waarin nu

---

eer, mijne hoogheid, mijne waarde. כבדי is dan eene qúalificerende omschrijving van den eersten persoon, waarbij van zelf in het oog valt, dat het denkbeeld van waarde en hoogheid in כבוד treffend contrasteert met hetgeen daarvan gezegd wordt, ישכן לעפר: iets wat in eene imprecatie, gelijk wij t. a. p. hebben, wel op zijne plaats is. Zóóveel, meen ik, staat toch wel vast, dat in het geheele O. T. geene plaats is aan te wijzen waar כבד regtstreeks voor *leven*, *levens-centrum*, of *levens-zetel* staat. — Misschien zou men zich op *Spr.* VII: 23 willen beroepen. Maar die plaats is klaarblijkelijk corrupt, en zou toch niets bewijzen, daar „de lever doorboren," kan staan voor „dooden," zonder dat daarom de lever *op zich zelf* gedacht wordt als levens-centrum.

toont zich die broederlijke aard? De dichter zal het ons zeggen in het tweede lid van dit eerste distichon, gelijk de wetten van het parallelisme ons doen verwachten.

Werktuigen der ongeregtigheid, des gewelds
zijn hunne zamenspanningen. (1)

Daarin toonen zij dus, dat zij broeders zijn: zij spannen zamen, ten einde hunne gruwelstukken te kunnen uitvoeren; zij maken gemeene zaak, waar het er op aan komt, geweld te plegen. Van de vermelding van dit gemeen overleg ten kwade is nu de overgang tot het volgende van zelf gegeven.

Moge in hunne raadszitting mijne ziel niet komen
En tot hunne vergadering mijne hoogheid zich niet aflaten. (2)

De dichter spreekt zijn diepen afkeer van het moordplan uit, hetwelk de beide stammen tegen Sichem had vereenigd. Die betuiging van afschuw legt hij niet zonder reden den stamvader in den mond. (3). Hij wil daarmede te kennen geven, dat niet gansch Israël, maar alleen die beide verbonden stammen verantwoordelijk moesten gesteld worden voor dit gruwelstuk. אל־תבא נפשי ב״ zal wel beteekenen: »mijne »ziel wil er niets meê te doen hebben; — wat daar besloten »werd zij geheel buiten mij. 't Is mij te laag, te schande»lijk." — Zoo verklaart zich tevens het gebruik van כבוד op dezelfde en even voldoende wijze als in *Ps.* VII: 6, naar de zoo even meêgedeelde opvatting in de noot op bl. 722 hierboven.

Intusschen, ofschoon ik mij met de opvatting van den Heer LAND niet geheel vereenigen kan, zie ik mij toch gedrongen te

(1) Deze vertaling van het *ἅπαξ εἰρημένον* מכרתיהם is etymologisch even gewettigd als elke andere, en vindt in de oude vertalingen genoegzamen steun.

(2) Ik lees אַל־תֵּחַת, *ne descendat*, wat ik ook bij den Syrier vind.

(3) Wat LAND zegt p. 47: "non pater — sed poeta eorum societatem deprecatur." en p. 48: "poetam vero *non Jacobi nomine* loqui, efficitur e deprecatione illá societatis cum illis ineundae, quae in patris ore admodum frigida nec hebraea fuisset figura rhetorica;" berust op zijn bovenvermelde opvatting der geheele plaats. Zie hierboven bl. 722.

verklaren, dat in elk geval de door hem gevolgde methode verre boven de gewelddadige operatie van MEIER te verkiezen is. Aangenomen, dat het door laatstgenoemde uitgeworpen distichon in den zamenhang niet al te wel past, wij zien te vergeefs naar de reden uit, waarom de omwerker het er in voegde. De Heer LAND heeft zich zijne taak niet zoo ligt gemaakt. Hij heeft getracht zich rekenschap te geven van de wijze waarop het geheele gedicht is ontstaan, door eerst de enkele bestanddeelen naar hun verschillend karakter vanéén te scheiden en dan een dieperen blik te slaan in de zamenstelling van het lied, zoo als het nu voor ons ligt. Wij komen daarop aanstonds terug, nadat wij nog met een enkel woord het onvoldoende van MEIER'S kritiek nader zullen hebben aangewezen.

Waarom de vergelijking van JUDA met een leeuw (vs. 9) geen genade vond in MEIER'S oogen, blijkt ons niet voldoende uit zijne toelichting. Tegenover het andere door hem uitgeworpen gedeelte, vs. 11 en 12, (over welks matheid en breedsprakigheid hij, vrees ik, met zijne klagt alleen staat), schijnt hij vs. 9 eenigermate in bescherming te nemen door het onder de oudere glossemen te rangschikken. Alles zuivere willekeur! Immers: gaven hem de moeijelijkheden in dat 9de vers het regt om daar aan een ouder fragment te denken, waarom nam hij de moeite niet om aan te toonen, dat het niet *zoo* oud is als het door hem voor echt gehoudene?

Ook hier wederom verdient de methode van den Heer LAND de voorkeur. Hij stelt de moeijelijkheden welke de tekst van vs. 9 oplevert behoorlijk in het licht en tracht die door eene geringe tekstverandering te verwijderen. Die woorden

Van den roof, mijn zoon, stijgt gij op,

storen den zamenhang. Men ziet niet in, waarom de dichter van de indirecte rede: *een leeuwenwelp* is *Juda*, eensklaps in de directe: *van den roof stijgt* gij *op*, overgaat om onmiddellijk daarna weder van JUDA in den 3den persoon te spreken. Wat beteekent daarenboven dat עָלִית? Men zegt wel: de dichter beschrijft hier den voorspoed van JUDA die, aan

een jongen leeuw gelijk, welhaast door behaalden buit volwassen geworden, elken aanval gerust kan afwachten. Maar het verbum עלה wordt nooit gebruikt om het *groeijen* van levende wezens aan te duiden. Wel van kruiden en planten, zoo als ook wij zeggen: het gras, het graan *komt op*. Van menschen gebruiken ook wij wel die uitdrukking *opkomen*, in den zin van vooruitgaan, voorspoed hebben. Maar ik heb in het O. T. maar ééne plaats nl. *Deut.* XXVIII: 43 gevonden, waar het woord עלה die beteekenis heeft; doch daar volgt de praepositie על met suffix, even als *Spr.* XXXI: 29, en de zin is eigenlijk: *stijgen boven een ander.* Anderen willen daarom hier (*Gen.* XLIX: 9) eene voorstelling vinden van den leeuw, die van de bergen, waar zijn hol is, afgedaald om buit te zoeken, na den roof dan ook weêr *opstijgt* naar zijne woning. Maar tegen deze opvatting kan met regt aangevoerd worden: 1°. dat zoodoende het *opstijgen* tot iets geheel toevalligs wordt, wat bij het beeld niets afdoet; 2°. dat wij — gelijk de Heer LAND zeer juist opmerkt — in de onmiddellijk volgende uitwerking van het beeld ons den leeuw zien voorgesteld, niet op zijn hoog en veilig leger uitgestrekt, maar aan den openbaren weg, waar hij alle voorbijgangers onder de oogen durft zien. De Heer LAND stelt daarom voor in plaats van מִטֶּרֶף בְּנִי עָלִיתָ te lezen: מְטָרֵף בְּנֵי־עָלוֹת, d. i. *roovende jonge schapen.* De verandering is zeker niet groot: de letters י en ן worden meer met elkander verward. De *oratio directa*, die den loop der rede stoorde, valt weg. De zonderlinge apostrophe: *mijn zoon!* die den jongen leeuw geldt, wien wij druk bezig zien met rooven, wordt ook gelukkig verwijderd. Wij vinden het woord עלות van *moeder-schapen* gebruikt. De conjectuur is dus niet ongelukkig. Of daarom alles in orde mag heeten? Mij komt het niet alzoo voor. Vooreerst kan ik in den aldus geëmendeerden tekst:

Een leeuwenwelp is Juda:
Na het rooven van jonge schapen (1)

(1) Zoo vertaalt LAND zelf p. 49: raptis filiis ovium, wat hem de kracht van het Hebr. participium veroorlooft.

Heeft hij zich neergebogen, heeft hij zich neergelegd
als een leeuw,
Als eene leeuwin: wie zal hem opwekken?

den gedichtsvorm der Hebreën, het gewone parallelisme niet meer terug vinden. 2°. De vorm Pi'ël van טרף komt nergens voor. 3°. Het woord עלות, partic. fem. plur., beteekent: *zogenden.* Op de twee plaatsen (*Jes.* XL : 11 en *Ps.* LXXVIII: 71), waar het zonder Substantief voorkomt, zijn het alleen verband en parallelisme, die het uitmaken, dat met de zogenden, *schapen* zijn bedoeld. Den door LAND veranderden tekst zouden wij dus moeten vertalen: *Roovende zonen van zogenden!*

Mij is voorgekomen, dat deze geheele versregel מטרף בני עלית door het een of andere toeval is verschoven en oorspronkelijk bij het vorige vers heeft behoord. Daar missen wij inderdaad bij de woorden ידך בערף איביך, die nu het parallelisme tusschen deze twee membra

יהודה אתה יודוך אחיך

en

ישתחוו לך בני אביך

verstoren en die daarom door EWALD en LAND als tusschenzin worden opgevat, — daar missen wij, zeg ik, bij de woorden: *uwe hand is op den nek uwer vijanden* een correspondérend hemistichium, dat welligt in מטרף בני עלית schuilt. Mogelijk, dat de vermelding van roof (טרף) reeds zeer spoedig aanleiding gaf, dat men dezen versregel als behoorende bij het beeld van den leeuw daaraan toevoegde. Mogelijk ook, dat ten gevolge van deze transpositie de oorspronkelijke woorden eenige wijziging ondergingen. Zeker is het, dat de directe rede בני עלית zeer wel op hare plaats is onmiddellijk na ידך בערף איביך, of althans wanneer zij met die woorden een geheel vormt. Mogt ik overigens, bij zooveel wat hier onzeker is, eene verdere gissing wagen, ik zou voorstellen het 8ste en 9de vers aldus te lezen:

יהודה אתה יורוך אחיך
ישתחוו לך בני אביך

ידך בערף איביך
מִטֶּרֶף נָעֲלִיתָ : (1)

גור אריה יהודה
כרע רבץ כאריה
וכלביא
מי יקימנו :

JUDA, u zullen uwe broeders prijzen,
Buigen zullen zich voor u uws vaders zonen.

Uw hand ligt uwen vijanden op den nek,
Van (door) uwen roof hebt gij u verheven (2).

Een leeuwenwelp enz.

De zwarigheden, die ook tegen deze conjectuur bestaan, ontveins ik mij niet. Zoo de voorgestelde omzetting genade vond, dan zou daarmede vervallen wat de Heer LAND ten opzigte van de deelen I en IV van het JAKOBS-lied meende opgemerkt te hebben, nl. dat zij met den aanhef (*Gen.* XLIX: 1 en 2 een wèlgeordend gedicht van drie strophen, elke van drie versregels, zou hebben gevormd.

Zie hier het oorspronkelijke lied, naar LAND's opvatting:

Komt te zamen, dat ik u verkonde (3);
Komt bijeen en luistert toe, gij zonen Jakobs;
Hoort naar ISRAËL, uwen vader!

---

(1) De verandering is minder groot dan ze schijnt. Was eenmaal de כ in ב veranderd, dan kon men al niet anders dan בן, *zoon*, lezen en dit als vocatief opvattende, alligt corrigeren in בני, *mi fili*.

(2) 't Is duidelijk, dat bij deze indeeling, in het tweede distichum de oorzaak van JUDA's suprematie en zijn eerrang onder de stammen wordt aangegeven, als bestaande in zijne beslissende en voordeel brengende zegepraal over Israëls vijanden.

(3) De woorden: *„wat u overkomen zal in 't laatst der dagen"* worden door LAND uitgeworpen, als een interpretament van een lateren schrijver, die in het Jakobs-lied eene voorspelling zag, eenigszins in Messiaanschen zin, van de betere toekomst voor Israël. Intusschen: lazen wij in onzen Hebr. codex inderdaad, gelijk LAND wil, ואגידה לכם, *ut vobis tester*, zouden wij ons niet over het ontbreken van alle object verwonderen, en daarom alligt de plaats willen emenderen?

RUBEN, gij, gij zijt mijn eerstgeboorne,
Mijn kracht en eerstling mijner sterkte,
Uitstekende in rang, uitstekend ook in magt.

JUDA u, u zullen prijzen uwe broeders,
— Uwe hand ligt uwen haat'ren op den nek —
Buigen zullen zich voor u uws vaders zonen.

Deze strophen vormden een zeker geheel. Het behelsde eene tegenstelling tusschen de overgeërfde magt en rang van RUBEN, en de later door eigen dapperheid te verwerven grootheid van JUDA, welke vooral in den tijd van DAVID en diens overwinning op de Philistijnen behaald zich ontwikkelde. Om nog waarschijnlijker te maken, dat deze beide strophen oorspronkelijk bijéén hebben behoord, wijst LAND nog op de overeenkomst in woorden en gedachten.

RUBEN.	JUDA.
ראובן— אתה	יהודה אתה . . , . .
יתר שאת	יודוך אחיך . . . . .
יתר עז	ישתחוו לך ב`א` . . . .

Dat de aanhef *Gen.* XLIX: 1 en 2, behoudens de zoo even meêgedeelde bekorting, waardoor wij ook daar eene strophe van 3 regels bekomen, tot het oorspronkelijke lied op RUBEN en JUDA zal hebben behoord, zoekt LAND waarschijnlijk te maken door verwijzing op het z. g. *zwaard-lied* van LAMECH, te vinden *Gen.* IV: 23 en 24, waar we ook 3 strophen, maar van twee regels hebben:

Ada en Silla hoort mijne stem,
Gij vrouwen Lamech's luistert naar mijne spreuk.

Want een man doodde ik van wege mijne wonde,
En een' knaap voor mijne buil.

Want zevenmaal wordt Kaïn gewroken,
Maar Lamech zeventigmaal zevenmaal.

De vinding is zeker allervernuftigst. Is het gevondene waar? Zoo ja, dan moet de Heer LAND ons kunnen bewijzen, dat

Gen. XLIX: 4—7 uit een andere bron is gevloeid. Van vs. 4 zou men dit oppervlakkig niet zeggen. Althans ook de Heer LAND vindt daar denzelfden versvorm. Maar dit tristichum werd, naar zijne meening, door eene latere hand aan het eerste lied op RUBEN toegevoegd om den sedert magteloos geworden, maar nog altoos op zijne regten als nakomeling van JAKOB's eerstgeborene zich verheffenden stam te bespotten. Deze antistrophe behelst dan een soort van satyrischen terugslag op het oorspronkelijke en wordt door LAND aldus teruggegeven:

> Gij, opborrelende als de wateren — pas op dat gij niet overloopt! (1)
> Want gij hebt uws vaders bed beklommen,
> Toen ontwijddet gij mijn leger (het) beklimmende (2).

Ook voor deze opvatting is zeer veel te zeggen, gelijk ze dan ook met veel talent door den Heer LAND wordt toegelicht en gehandhaafd. Vooral mag hier de interpretatie van het zoo lastige אַל־תּוֹתַר gelukkig worden genoemd. Evenmin als de Heer LAND had ik mij kunnen vereenigen met eene der onderscheidene voorgeslagen vertalingen, waarbij de Imperatief, of liever de Vetatief, niet tot zijn regt kwam, en bij dat verbum niet genoeg werd gelet op het tweemaal voorafgaande יֶתֶר, waarmede het kennelijk zamenhangt. Even als de Heer LAND

(1) *Noli redundare!* vertaalt LAND.

(2) Deze constructie van het particip. aan het eind is en blijft vreemd. De plaats *Hos.* XIII: 13 door LAND aangehaald is niet geheel analoog, daar het עלה aldaar met ממדבר zamenhangt. Ik zou ook hier eene omzetting voorstellen en willen lezen:

כי עלית מִשְׁכָּבֵי עָלֹה
אז חללת יְצוּעֵי אביך

Wat het eerste vers betreft: de constructie van het verbum indefin. met het definitum ook met tusschenvoeging van andere woorden is overbekend. Vg. b. v. *Gen.* LXVI: 4 אָנֹכִי אַעַלְךָ גַם עָלֹה. En omtrent het tweede vers kan ik wijzen op 1 *Chron.* V: 1, waar wij, met duidelijken terugslag op ons lied, lezen: בְּחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו. Ook geloof ik niet, dat יצוע in den zin van *bed* ooit in het enkelvoudig voorkomt.

hield ik mij overtuigd, dat de dichter onmogelijk in één' adem kon gezegd hebben:

> Gij, uitnemend in rang, uitnemend in magt,
> Zorg dat gij niet uitnemend zijt!

Maar ik had, om licht over de duistere plaats te verspreiden, juist den tegenovergestelden weg ingeslagen. Terwijl de Heer LAND eene scheiding maakt tusschen יתר en אל־תותר, door bij פחז כמים eene Antistrophe te beginnen van een ander dichter, zocht ik een enger verband daar te stellen tusschen het nomen en het daarvan afgeleide verbum door alles in eene phrase te vereenigen:

פחז כמים אל־תותר
יתר שאת ויתר עז

zoodanig, dat het woord יתר zijne gewone beteekenis behoudt (1) en, naar een zeer eigenaardig Hebreeuwsch spraakgebruik (vg. ROORDA *Gramm. Hebr.* Tom. II. § 435, p. 140. EWALD, *ausf. Gramm.* § 281, *a.*) eenvoudig dient, om, met de Substantieven שְׂאֵת en עָז verbonden, de beteekenis van het verbum op bijzondere wijze te modificeren. Ik herinner aan een paar sprekende voorbeelden bij proza-schrijvers en dichters. *Gen.* I: 20 יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה »dat het water wemele van een gewemel van levende zielen.” Vg. ook *Gen.* XXVII: 34 en XXX: 8. *Deut.* XVI: 18 וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק »zij zullen het volk rigten (met) een gerigt der regtvaardigheid.” *Jer.* XXX: 14 מַכַּת אוֹיֵב הִכִּיתִיךְ »slagen des vijands heb ik u geslagen.” *Jer.* LI: 39, וְיָשְׁנוּ שְׁנַת־עוֹלָם »dat zij slapen den eeuwigen slaap. *Zach.* XIII: 6. »En zegt men hem: wat zijn die wonden (הַמַּכּוֹת) tusschen uwe handen? dan zal hij zeggen: אֲשֶׁר הֻכֵּיתִי, d. i. »die (waarmede) ik gewond ben.” *Job* XXVII: 12 הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ (met) ijdelheid zijt gij ijdel. Deze voorbeelden zullen, meen ik, mijne opvatting van de plaats

(1) יֶתֶר beteekent *het overschot*, *het overblijvende*, *het overtollige*, *het overvloedige*, en wordt nergens gebruikt als praedicaat van personen, om hunne *uitnemendheid* aan te duiden.

in quaestie begrijpelijk maken en mijne vertaling er van regtvaardigen. Zonder te willen uitmaken of het noodzakelijk is de woorden in de volgorde te lezen, als ik zooeven heb aangegeven, iets wat de onbekendheid met de wetten der Hebreeuwsche poësie mij belet, vertaal ik den hoofdzin aldus:

Heb niet te over, *aan den* over*vloed van rang en magt!*

of ook:

Ga niet te ruim *om met de* ruimte *van rang en magt*! (1)

Deze waarschuwing zal wel ironisch dienen opgevat te worden, zoolang men aan de bedoeling van den dichter zelven denkt. Hij wil namelijk de Rubenieten doen gevoelen, dat ze het praerogatief van oudsten stam, waarop zij zich zoo te goed deden, door eigen schuld zich onwaardig hadden gemaakt, daar ze, om zoo te zeggen, met het vaderlijk erfdeel zoo slecht hadden huisgehouden.

Maar aan den anderen kant is de waarschuwing volstrekt niet ironisch, als men stilstaat bij de poëtische inkleeding en de woorden, naar des dichters voorstelling, als vaderlijke vermaning van den ouden JAKOB opvat.. De dichter heeft zich van deze fictie bediend om de Rubenieten van zijnen tijd des te gevoeliger te treffen. Had reeds de aartsvader JAKOB den stamvader RUBEN, op grond van diens vergrijp tegen de waardigheid en de eer der familie, zoo ernstig moeten vermanen tot bescheiden voorzigtigheid in het gebruik van de hem door de eerstgeboorte

---

(1) Ik herinner hier aan de formule אכול והותר *eten en overhouden*, d. i. meer dan genoeg hebben; aan יֶתֶר in de beteekenis van *overvloed;* aan עַל־יֶתֶר *abunde satis*, *satis superque;* aan *Deut.* XXVIII: 11, waar הותיר den zin heeft van *rijkelijk geven*, eigenlijk: *doen overhouden*, het dubbele transitief van *overig zijn* of *overblijven.* LAND (p. 42, n. 105) leidt de beteekenis *nimium habere*, *redundare*, *modum excedere* af van de oorspronkelijke kracht des verbums in Hiph. *doen overblijven* = *overlaten* = *overhouden;* in volkomen overéénstemming met het aangegeven spraakgebruik. Ik zie ook geen bezwaar om, aansluitende aan zijne vertaling van de woorden ו׳ אל־הותר. de geheele plaats aldus in het Latijn terug te geven:

Ebulliens, aquae instar,
noli redundare
Redundantiâ majestatis
et redundantiâ potentiae.

verleende voorregten, hoe belagchelijk was dan niet de aanmatiging der nakomelingen, die, op grond hunner afstamming van dien RUBEN, in ijdelen waan, als water opgezwollen (פחז כמים), boven de andere stammen zich verhieven! Te regt heeft de Heer LAND herinnerd aan den bijtenden spot tegen dezelfde Rubenieten in het Debora-lied (*Rigt.* V: 15 en 16) waar met twee woorden, op geestige wijze, tegelijk hun gebrek aan vaderlandsliefde en de voorname toon door hen aangenomen wordt gepersiffleerd (1). Nog uit andere volksoverleveringen, zoo als *Josua* XXII: 15 vlg., blijkt, dat er tusschen de Overjordaansche stammen, waartoe RUBEN behoorde en de overige zekere spanning bestond, terwijl de schrijver van 1 *Chron.* V klaarblijkelijk de uitspraak op RUBEN in ons lied voorkomende zóó verstaat, als zijnde daar de reden aangegeven, waarom die stam het eerstgeboorte-regt had verbeurd.

Genoeg: over de strekking van de uitspraak op RUBEN in haar geheel kan naauwelijks meer twijfel bestaan. De vraag is maar: welke zijn de leden van het vers? Hoe hangen de deelen onderling zamen? Behooren zij oorspronkelijk bijéén? Ontstonden zij niet *aus einem Guss* en moeten wij, met den Heer LAND, de tweede helft voor een later toevoegsel van andere hand houden? *Zoo ja*, dan zal men moeten erkennen, dat het oorspronkelijke gedicht op RUBEN (vs. 4), eensdeels wel wat zeer onbeduidend, maar van den anderen kant toch ook weer te gunstig is voor dien stam om de meening van den Heer LAND, als vormde de spreuk over JUDA (vs. 8) daarmede eene tegenstelling, waarschijnlijk te doen zijn. *Zoo neen*, d. i. neemt men aan, dat vs. 3 en 4 oorspronkelijk bij elkander hebben behoord en te zamen een geheel vormden, dan twijfel ik er naauwelijks aan of we moeten afwijken van de masoretische versafdeeling en

(1) Gelijk het geheele Debora-lied (*Rigt.* V) verdient vergeleken te worden om de vele punten van overeenkomst met het Jakobs-lied, zoo is vooral de bedoelde uitval op RUBEN merkwaardig om de fijne en snijdende ironie, die, naar onze opvatting, ook in de eerste verzen van *Gen.* XLIX voorkomt.

drie strophen van twee regels aannemen en het geheel aldus rangschikken en vertalen:

Gij, Ruben, zijt mijn eerstgeboorne (1)
Mijn kracht en eerstling mijner sterkte.

Gij, opgezwollen als het water — loop niet over,
Door overmaat van rang, en overmaat van magt!

Want ziet, mijn bed, BEKLOMMEN hebt ge 't;
En toen ... ontwijd uws vaders leger. (2)

Zoo verkrijgt, mijns inziens, dit gedicht eene éénheid en afronding, die niets te wenschen overlaat. RUBEN, door JAKOB in den eersten bloei der mannelijke kracht geteeld, late zich op dat praerogatief niet te veel voorstaan, nademaal hij door eigen daad bewezen heeft het heiligdom van zijns vaders eer voor niets te achten.

Kan men zich vereenigen met deze indeeling en opvatting, dan zal men aanstonds inzien, dat de spreuk over SIMEON en LEVI in haren versvorm althans niets heeft, wat ons daar eene andere hand, een anderen oorsprong zou doen vermoeden. Ook daar niet anders dan disticha, door een duidelijk parallelisme kenbaar. Ja zelfs hetzelfde aantal disticha zouden we daar vinden, indien we met LAND de vier laatste versregels (*Gen.* XLIX: 7) afscheidden van het voorafgaande en de oorspronkelijke spreuk op de beide stammen tot de 6 regels bepaalden, die wij vinden *Gen.* XLIX: 5 en 6. In dat geval zouden we die slot-regels:

---

(1) Ook hier zou men ter wille van het parallelisme eene kleine verandering kunnen aanbrengen, door כחי onmiddellijk op בכרי te laten volgen, het laatste woord בְּכוּרִי uit te spreken en te vertalen:

Gij Ruben zijt de eerstling mijner kracht
En de aanvang (bloem) mijner sterkte.

Ook verstaan wij het zeker beter, als RUBEN *de eerstling van* JAKOBS kracht (*vis genitrix*) dan wanneer hij *Jakobs kracht* zelve genoemd wordt.

(2) Ik poogde het eigenaardige van de Hebr. constructie (יתר en ע'לית ותותר עלה ... אז וגו') terug te geven, en tegelijkertijd ter wille van het rhythme niet al te zeer van het oorspronkelijke af te wijken. Dat mijne vertaling niet vrij bleef van stroefheid beken ik volgaarne.

Vloek over hunnen toorn, die zoo magtig,
  Hun gramschap, dat zij zoo geweldig was!
Verdeelen zal ik hen in Jakob
  Verstrooijen onder Israël.

als eene Godspraak hebben te beschouwen, die in het volksverhaal gewoonlijk werd gevoegd achter de traditie van den Sichemietischen moord, en door den redactor van dit gedeelte van ons lied uit den mond des volks werd opgeteekend. Deze scheiding intusschen is minder noodzakelijk bij onze opvatting van vs. 5 en 6 (zie hierboven bl. 723 vlg.) en wij willen daarbij ook niet langer stilstaan (1), maar liever ons spoeden tot een veel belangrijker gedeelte van het lied te vinden vs. 8—12 en over JUDA handelende. Immers hier doen zich de allergewigtigste vragen op; hier, zoo ergens, schijnt ook op het groote vraagstuk, betreffende den oorsprong en de zamenstelling van het Jakobs-lied, het antwoord gezocht te moeten worden.

Bij eene opmerkzame lezing van den zegen op JUDA zal de gepastheid van LAND'S verdeeling (zie bl. 716 en aldaar de cijfers IV, V en VI) al spoedig blijken. We hebben hier inderdaad drie deelen, die èn wegens vorm èn wegens inhoud niet alleen kunnen, maar ook moeten onderscheiden worden. De driemaal voorkomende naam JUDA wijst den aanvang van elk nieuw gedicht of fragment aan. Over de beide eerste stuk-

---

(1) Het spreekt wel van zelf, dat wie met LAND de woorden *Gen.* XLIX: 5 en 6 zóó uitlegt, dat ze onmogelijk ex persona Jacobi kunnen gezongen zijn, maar de uitdrukking bevatten van des dichters eigen vrees voor het gevaar, zijn leven bedreigende van de zijde der woeste stammen, met de daarop volgende krachtige vervloeking geen raad moet weten. Die vloek zelf (ארור וג') herinnert ons de woorden, waarmede *Gen.* IX, 25 NOACH gezegd wordt zijn zoon CHAM te hebben vervloekt; woorden, die, ofschoon naar onze (moderne, kritische) wijze van beschouwing in den mond van NOACH volstrekt niet passende, toch wel degelijk hem worden toegeschreven, en stellig niet, (wegens het onmiddellijk volgende in vs. 26 en 27) als een deel van een Godspraak kunnen opgevat worden. De meening van den Heer LAND, dat met *Gen.* XLIX: 7 een nieuw fragment zou beginnen, heeft dit voornamelijk tegen zich, dat het op zich zelf onverstaanbaar is en door de suffixa in עברתם , אפם enz. zich aan vroeger aangewezen personen aansluit.

ken (IV en V bij LAND) hebben wij reeds ons gevoelen meégedeeld, voor zoover den toestand van den tekst betreft. Wij zagen ook, dat, volgens LAND, IV met I (*Gen.* XLIX: 3) oorspronkelijk één geheel zal hebben uitgemaakt en op DAVID, den overwinnaar der Philistijnen (zie 1 *Sam.* XVIII en XXIII en 2 *Sam.* III: 18) betrekking had. Wat die naauwkeurige tijdsbepaling betreft: bij gebreke aan duidelijker trekken in het gedicht zelf aanwezig, moet ik erkennen, voor mij geen vrijheid te vinden, zulk een bepaalde strekking aan dit korte fragment te geven, ofschoon de opvatting van den Heer LAND, reeds door anderen voorgedragen, in zich zelve niets onwaarschijnlijks moge hebben.

Nieuw en vernuftig is zijne combinatie van N°. V (*Gen.* XLIX: 9) met X (vs. 17) en VIII (vs. 14), waardoor hij (zoo ik wel begrijp wat hij p. 94 zegt) het navolgende gedicht verkrijgt:

ISSASCHAR (is) een beenige (1) ezel,
  Zich neervleijende tusschen de afschutsels.
En hij zag de rust (2) dat zij goed,
  En het land dat het liefelijk was,
En hij strekte zijn rug om te dragen
  En werd aan arbeids schatting onderworpen.

DAN is (3) een slang op den weg,
  Een kroonadder op het pad;
Hij bijt het paard in de verzenen
  Dat zijn ruiter ruglings neêrstort.

(1) D. i. *sterk gebeend*, *krachtig*, tot zwaren arbeid geschikt.

(2) Met ROORDA (II. p. 261, § 525) lees ik liever: מְנֻחָהּ of מְנוּחָהּ en vertaal dan, gelijk ik overigens reeds bij den Syrier vind: „en hij zag *zijne* rustplaats" d. i. de door hem gekozen rustplaats.

(3) Tot mijne verwondering vind ik deze vertaling van יְהִי met geen enkel woord door den Heer LAND, geregtvaardigd. Was het omdat hij liever dit punt wilde glisseren, dan opzettelijk opkomen tegen het gevoelen van zijnen leermeester en vriend Prof. KUENEN? Deze toch had, korten tijd vóór het verschijnen van LAND's dissertatie, in dit tijdschrift, bl. 218 en vlg. van den vorigen jaargang, *Gen.* XLIX: 17 besprekende, met zoovele woorden gezegd: „In „den grondtekst staat יְהִי־דָן, hetgeen alleen beteekenen kan: DAN *zij eene*

Een leeuwenwelp is JUDA;
  Na den roof van jonge schapen,
Heeft hij zich gekromd, zich neergevleid als een leeuw,
  En als een leeuwin; wie zal hem opwekken?

Door hem, die deze stukken opnam in het Jakobs-lied, moest de volgorde natuurlijk worden veranderd. Oorspronkelijk moet wel het krachtige woord op JUDA het geheel besloten hebben: immers dan eerst wordt de lofspraak op dien stam regt in het licht gesteld als de beide andere gedeelten voorafgaan? Dat die drie uitspraken bijéén behooren, komt den Heer LAND waarschijnlijk voor, 1°) omdat alle drie vergelijkingen behelzen met *rustende* dieren en wel zoodanig, dat bij allen tevens op de mate en den aard der krijgshaftigheid wordt gedoeld: ISSASCHAR is sterk genoeg, maar wil liever als een ezel (het dier des vredes, vg. *Gen.* XLIX: 11 en *Zach.* IX: 9 en 10) werken dan ten strijde optrekken; DAN vermijdt den open strijd en blijft liever als een loerende slang in zijne hinderlagen liggen; JUDA eindelijk, aan den edelen, onverschrokken leeuw gelijk, rust ook, maar hij doet het alleen, en hij kan het veilig doen, omdat hij door zijne krijgshaftige houding den schrik onder zijne vijanden heeft (1).

»*slang* enz." Of had Prof. KUENEN misschien dit gevoelen en de daarmede zamenhangende opvatting van vs. 18 (zie *Godgel. Bijdr.* t. a. p. bl. 219) reeds weder opgegeven? Dit laatste komt mij niet onwaarschijnlijk voor. יְהִי zal oudstijds de bepaalde beteekenis van conjunctief of voluntatief wel niet hebben gehad; men vergelijke ROORDA § 372 noot, GESENIUS, *Lehrgebäude*, *e*, *c*, en op onderscheidene andere plaatsen (waar met voorbeelden wordt aangetoond, dat de dichters den korteren en langeren vorm van het Imperf promiscue gebruiken), EWALD, § 224, *c*, (die bepaaldelijk van יהי voor יהיה spreekt); men denke aan het gebruik van den korteren vorm met de ו conv., en lette ook op den makkeph, die, misschien om het rhythme, יהי met het volgende דן verbindt, ter wille waarvan welligt de kortere vorm verkozen werd. — Over vs. 18 en den door Prof. KUENEN gevonden zamenhang met het voorafgaande, later.

(1) Wanneer LAND p. 93 beweert: describuntur ergo variae conditiones tribuum praesenti temporis momento *bellum non gerentium*, dan zal men dit wel het minst toegeven met betrekking tot DAN, van wien *niet* gezegd wordt, dat hij *thans wel rust*, maar, zoo er vijanden komen mogten, uit zijn schuilhoek hen verraderlijk *zal* overvallen; neen: wij zien hem met dat werk reeds bezig. Zoo

2°) omdat er eene groote overeenkomst valt op te merken in den vorm der drie deelen: in de twee eerste regels van elk deel worden de stammen met onderscheiden dieren vergeleken, in de volgenden wordt die vergelijking uitgewerkt door de beschrijving van de handelwijze der verschillende stammen.

De Heer LAND ontveinst zich in geenen deele, dat er nog wel bezwaren bestaan tegen zijne combinatie. 1°) De symmetrie ontbreekt. ISSASCHAR heeft 3, de andere maar 2 disticha. Wel zou hij, om den gewenschten versvorm te verkrijgen, de spreuk op ISSASCHAR twee versregels korter willen maken, maar zijn geweten — minder rekbaar dan dat van MEIER — laat het hem niet toe. 2°. Hoe komt het, dat juist deze drie ver uitéén wonende en met elkander weinig gemeens hebbende stammen in één lied bezongen werden? LAND zoekt daarom het punt van gemeenschap in de rust, welke destijds deze drie stammen, welligt met uitzondering van de anderen, zouden genoten hebben, en voegt er dan bij: »est lepidum carmen, (1) »quo inter eas tribus quae ad proprias sedes et tranquillam »reip. conditionem propius quam reliquae (2) accesserant, »Juda maxime laudatur. Issaschar enim, — fortitudinis anti- »quae (cf. Jud. 5) immemor, uni agriculturae operam dare »solet, nec bella curat; Dan hostes eorumque currus dolis »tantum circumire paratus in insidiis quiescit; contra Juda »victis hostibus et tamquam gregibus direptis genua flexit no- »vas exspectans victorias, non quaerens."

Het aldus verkregene lied wordt nu door den vinder geplaatst in den tijd toen DAVID te Hebron regeerde (2 *Sam.* II) en de weêrstrevende stammen ISSASCHAR en DAN aan de spot-

iets *kon* zeker ook in vredestijd gebeuren; mag men daarom zeggen: de dichter beschrijft den toestand van DAN, terwijl die stam geen oorlog voert? — De Heer LAND zelf zegt p. 64, dat hier (vs. 17) sprake is *de câ qua utitur* BELLI GERENDI *ratione!* Ook schijnt de conjectuur van den Heer LAND op vs. 9 מִטְּרֵף בְּנִי עָלוֹת, volgens welke den leeuw, waarmede JUDA wordt vergeleken, de qualiteit wordt toegekend van *schapenroover*, minder gelukkig met betrekking tot de hierboven besproken opvatting van het geheel. Men ziet nu ook, waarom LAND aldaar vertaalde: na *het rooven van jonge schapen.*

(1) „Ex lepida conjectura ortum", mag men wel zeggen.

(2) Vg. intusschen onze noot (1) op de vorige bl.

zucht der Judaïeten ten doel stonden, even als zulks met de Rubenieten het geval was, blijkens het tweede gedeelte van de op hen gedichte spreuk (vs. 4). Zie hierboven bl. 730.

Wat zullen wij zeggen? Hulde doende aan het vernuft van den jeugdigen geleerde erkennen wij gaarne, dat zijne hypothese zich door hare natuurlijkheid van vele anderen gunstig onderscheidt. Ongelukkig echter is onze kennis van den toestand der kinderen Israëls en de verhouding der stammen tot elkander gedurende het tijdperk der regteren en het begin der koninklijke regering zoo gebrekkig, zoo vol leemten, dat wij den maatstaf missen om een afdoend oordeel in deze uit te spreken. Des te gereeder echter kunnen wij ons vereenigen met het door den Heer LAND, op voorgang van DIESTEL, uitgesproken oordeel over de meening van EWALD en anderen, die uit de spreuk op DAN opmaken, dat het lied uit den tijd van SIMSON dagteekent of althans daarop betrekking heeft. Of is het niet zoo? Niet als de listige, in hinderlagen verscholen slang, maar wel als de krachtige leeuw heeft SIMSON zijnen vijanden afbreuk gedaan, terwijl hij daarenboven minder als regter *zijns* volks in de geschiedenis optreedt, maar veeleer op eigen gelegenheid (suo Marte) de Philistijnen heeft bevochten.

Met vs. 18 weet LAND even weinig raad als de meeste andere exegeten. Ofschoon ook hij eene poging aanwendt om het tot heden onverklaarde begrijpelijk te maken, hij erkent zelf, dat zijn beroep op *Gen.* III: 15, als zou de interpolator aan die plaats gedacht hebben bij de vermelding van DAN, de slang, ons weinig verder brengt in de oplossing van dit raadsel.

Op uwe hulp wacht ik, Jahve!

De woorden op zich zelve leveren hoegenaamd geen moeijelijkheid op. De zin is niet twijfelachtig. Het is eene uitdrukking van geloofsvertrouwen, zoo als we ze, vooral in de Psalmen, gedurig vinden, (in den 119den Psalm b. v. op twee plaatsen, bijna met dezelfde woorden: vs. 166 שברתי לישועתך יהוה en vs. 174 תאבתי לישועתך יהוה) maar

die *Gen.* XLIX : 18 volkomen misplaatst is, hetzij men ze aan JAKOB in den mond legt of aan een lateren auteur toekent. Wat toch kan de reden zijn, dat die vrome verzuchting *juist hier* geplaatst werd? Zal men met SCHUMANN zeggen: »poeta Simsonis »tempora depingens per Jacobum ingemiscit malis, quae tum Is»raëlitae Philistaeorum iugo pressi pertulerint, simul fore sperans, »ut Jehova bene iuvante eveniat, quod Simsone effici non po»tuerit, Davidis victoriis"? Of met Prof. KUENEN (1) »men zal »het dus daarvoor moeten houden, dat vs. 18 een zinspeling »bevat op den in vs. 17 geschilderden benarden toestand der »Danieten en dat de dichter zijne hoop uitspreekt, dat God »hen redden zal uit den nood, waarin zij verkeeren?" Zonderling! Wanneer een paard door een adder gebeten zijn berijder doet achterover storten, zal men dan van den benarden toestand kunnen gewagen, waarin de adder zich bevindt? Neen, de dichter van vs. 18, d. i. de interpolator (2) heeft veeleer aldus geredeneerd: gelijk de kleine adder het groote paard met wagen en rijder doet omvertuimelen, gelijk de geringe stam DAN den magtigen Filistijnen afbreuk deed, zoo is het kleine Israël in staat zijnen talrijken vijanden het hoofd te bieden, indien de Heer maar helpt. En hij vertrouwt, dat de Heer helpen zal:

Op uwe hulp vertrouw ik, Jahve!

Welligt heeft hij *Jes.* XXV en XXVI voor den geest gehad. Ook daar is sprake van den val van een grooten vijand van Israël en het volk juicht:

הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ
זֶה יהוה קִוִּינוּ

Zie, onze God is 't op wien wij wachten en die ons helpt, Jahve is 't op wien wij wachten (XXV : 9). En bij den val

(1) Zie van dit Tijdschrift 1857, bl. 219.

(2) Dat vs. 18 waarlijk niets anders is dan een interpolatie van een latere hand, behoeft nu wel geen betoog meer; 1°) is zulk eene ontboezeming hier volstrekt niet op hare plaats; 2°) ontbreekt alle parallelisme; 3°) lezen wij nergens elders in 't geheele lied den naam Jahve; 4°) komt de phrase zelve naar zin en uitdrukking veelvuldig voor bij latere dichters van het O. T.

der groote stad (Babel?), die door armen en geringen vertreden werd, heet het (XXVI: 8) יהוה קִוִּינוּךָ Jahve, op u vertrouwen wij.

Vóór wij het derde gedeelte van de spreuk op JUDA beschouwen, zij hier nog met een woord vermeld, dat LAND het drie-regelige gedicht op BENJAMIN (vs. 27):

BENJAMIN, een wolf op roof uitgaande,
Verslindt 's morgens den buit
En verdeelt 's avonds den roof,

in denzelfden tijd plaatst, en het aan het zoo even besproken lied op ISSASCHAR, DAN en JUDA toegevoegd acht door een aanhanger van DAVIDS huis met het oog op SAUL en diens zonen, van wie DAVID en de zijnen zooveel hadden te verduren. Denkelijk zal deze combinatie haren oorsprong te danken hebben aan de omstandigheid, dat ook hier eene vergelijking met een dier voorkomt, en steunt grootendeels op de tegenstelling tusschen JUDA, den leeuw, en BENJAMIN, den wolf, gelijk die door ROSENMÜLLER en anderen is opgemerkt. Wel is waar beweert KNOBEL niet ten onregte, dat daar, waar in het O. T. menschen met wolven vergeleken worden, die vergelijking geen lof ten doel heeft. Maar nu zie men alle plaatsen in, waar die vergelijking voorkomt, — het zijn er maar drie, nl. *Jer.* V: 6, *Ez.* XXII: 27 en *Zeph.* III: 3 — en men zal terstond zien, dat telkens in één adem met den wolf wordt genoemd .... de leeuw, — een bewijs dus, dat de Hebreën ook dat dier niet te goed vonden om hem als symbool van slecht volk te gebruiken. Zou de hypothese van den Heer LAND omtrent den oorsprong van het fragment op BENJAMIN steek houden, dan moest hier, mijns inziens, een sterker contrast aanwezig zijn dan tusschen een roovenden leeuw en een roovenden wolf (1).

---

(1) Ook NAPHTHALI (vs. 21) vinden we met een dier en wel met eene vreedzame hinde vergeleken. Behoorde hij ook niet bij de vier anderen? — We zullen later zien, dat de Heer LAND aan dit weerlooze dier eene betere plaats wist te geven dan onder de leeuwen en wolven.

Maar wenden we ons tot een vrij wat belangrijker gedeelte van ons gedicht, nl. tot het derde stuk van JUDA's zegen, bij LAND met VI gemerkt, ook daarom merkwaardig, omdat hier de geheimzinnige *Silo* voorkomt, die den exegeten al zooveel moeite heeft veroorzaakt. De vorm van het gedicht herinnert terstond de spreuk op SIMEON en LEVI. Hier even als daar: 5 dubbelverzen (disticha) hier, gelijk daar, voor zoover de zin zeker is, een volkomen getrouw parallelisme. Men oordeele:

SIMEON en LEVI.	JUDA.
Simeon en Levi, dat zijn broeders! Werktuigen van geweld hunne zamenspanningen.	Niet wijken zal de staf van Juda En de scepter van tusschen zijne voeten. (1)
In hun raad kome niet mijne ziel Tot hunne vergadering verlage zich niet mijne hoogheid.	Totdat יבא שלה En hij de volken in gehoorzaamheid heeft,
Want in hun toorn doodden zij den man, En in hun baldadigheid ontzenuwden zij den stier.	Dan bindt hij aan den wijnstok zijn ezelveulen, En aan den Sorek het jong zijner ezelin.
Vloek over hun toorn, dat hij zoo sterk En hun gramschap dat zij zoo geweldig was.	In wijn wascht hij zijn kleed En in druivenbloed zijn gewaad.
Verdeelen wil ik hen in Jakob En verstrooijen door Israël.	Rood(2) zijn zijn oogen van den wijn En wit zijn tanden van de melk.

Het lijdt wel geen twijfel of hier wordt de hegemonie van JUDA en de vruchtbaarheid van het door dien stam bewoonde land bezongen. Zeer goed wordt door LAND het onhoudbare

(1) JUDA (de koninklijke stam) zit op den troon en houdt den tamelijk langen, tusschen zijne voeten op den grond rustenden scepter in de hand.

(2) Gewoonlijk vertaalt men: donker, d. i. beneveld zijn zijne oogen van den wijn. Naar analogie van het volgende: *wit zijn zijne tanden van de melk*, komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat mijne vertaling de voorkeur verdient, ofschoon ik ze niet wil verdedigen met de etymologische argumenten van onzen grooten SCHULTENS (*ad Prov.* 23, 29) wien V. D. PALM gevolgd schijnt, die wel geen steek schijnen te houden.

aangetoond van de, zoo ik mij niet vergis, door TELLER het eerst voorgedragene en daarna door velen overgenomen verklaring, als zou in het eerste distichon JUDA worden voorgesteld als de stam, die èn in de woestijn aan het hoofd ging van het optrekkende volk (*Num.* II en X) en later bij de bestrijding der Kanaänieten tot voorvechter voor Israël door het orakel werd bestemd (*Regt.* I en XX), tot dat eindelijk »de geheele gemeente der kinderen Israëls zich verzamelde te *S'ilo*, waar zij de verzamelingstent (אֹהֶל מוֹעֵד) oprigtten — terwijl het land hun onderworpen was" (*Jos.* XVIII: 1). Hoe uitlokkend deze plaats ook moge zijn wegens de combinatie van het komen te *S'ilo* en de onderwerping van het land, om daaruit *Gen.* XLIX: 10^b te verklaren — en aldus te vertalen:

Donec venietur Siluntem
Eique obsequium populorum,

het mag niet zijn. CHROME reeds heeft het in het jaar 1768 tegen TELLER aangetoond, dat er geen sprake kan zijn van een heerschappij, een scepter voeren door JUDA (*Gen.* XLIX: $10a$) vóór of bij de verdeeling des lands, waarvan *Jos.* I—XVIII gehandeld wordt. Immers zoo er van een שבט en מחקק in Israël gesproken werd in den bedoelden tijd vóór *Jos.* XVIII: 1, wij zouden dien commando-staf wel in geene andere handen ons kunnen denken dan in die van MOZES, den *Leviet*, of van JOSUA, den *Ephraëmiet*. JUDA trok wel eens vóór anderen tegen den vijand op, maar niet als de bevelvoerende stam. Eerst in DAVIDS tijd het gedicht plaatsende, verkrijgen wij daarvoor een gezonden zin. Het is zijn oorsprong verschuldigd aan de opgewondenheid der zegevierende Judaïeten in de jaren van DAVIDS eerste grootheid en bij het gestadig toenemen van zijne heerschappij in Israël. Nog waren alle tegenstanders niet ten ondergebragt, nog werd zijne alleenheerschappij door sommigen, aanhangers van het Benjaminitische koningshuis, betwist; maar, men twijfelde er niet aan, de rijke, magtige stam van JUDA, zou blijven heerschen.....

עד כי יבא שלה
ולו יקהת עמים

d. i. totdat hij zeker was van aller gehoorzaamheid. Het parallelisme, dat wij in dit decastichon zien heerschen, geeft ons regt den duidelijken zin van het tweede lid ולו יקהת עמים ten grondslag te leggen voor onze verklaring van het eerste עד כי יבא שלה, welke woorden verre zijn van selbstverständlich te mogen heeten. De moeijelijkheid ligt in het woord שלה, of, gelijk in onze Hebr. Bijbels wordt gevonden: שילה, of, naar sommige manuscripten שלו, eene verscheidenheid, die even eens valt op te merken bij het nomen proprium *S'ilo*. Die verscheidenheid nu schijnt te bewijzen, dat de afschrijvers ook hier den naam der stad hebben erkend en geeft zonder twijfel grooten steun aan allen, die onze plaats vertalen: *tot dat hij te S'ilo komt*, waarbij zij dan, om die verklaring grammatisch te verdedigen, zich met regt beroepen op 1 *Sam.* IV: 12 ויבא שלה, op 1 *Kon.* XIV: 4 ותלך שלה en 1 *Sam.* IV: 4, וישלח העם שלה. — En zoo verstaan dan ook de meeste hedendaagsche uitleggers onze plaats. Ook LAND heeft zich veel moeite gegeven om deze opvatting als de beste, als de eenig natuurlijke aan te bevelen. Ik zou ook geene zwarigheid hebben, daarin te berusten, indien ik óf uit de geschiedenis mij zag aangetoond, dat aan een komen van JUDA te *S'ilo* een zoo groot gewigt kon gehecht worden (1), óf in het volgende hemistichium las

---

(1) Wat EWALD van *S'ilo* zegt in zijn *Gesch.* II. bl. 338 en vooral bl. 362 en vlg., met verwijzing op 1 *Sam.* I: 3 vlg., *Jer.* VII: 12 vlg., *Ps.* LXXVIII: 60, 68 vlg., kan hier niet baten. *S'ilo* is in den tijd der regters niet voortdurend het centraalpunt geweest voor de Jahve-dienst. Wij zien ook aan andere plaatsen, zoo als *Gilgal*, *Sichem*, *Bethel* en *Mizpa*, dezelfde groote beteekenis gehecht als aan *S'ilo*. Zie b. v. *Jos.* XXIV: 1 (waar het orakel te *Sichem* is) — en het verhaal *Regt.* XX en XXI (waar *Bethel* als heilige plaats voorkomt). Verg. verder WINER, *Real. W. B.* II. bl. 533. Sedert ELI's dood schijnt *S'ilo* de hoofdzetel van de Jahve-dienst niet meer te zijn geweest. Immers, — ofschoon het wel moeijelijk te bewijzen zal zijn wat EWALD vermoedt, (II. 540) dat de Philistijnen bij de overwinning, waarvan 1 *Sam.* IV: 10 vlg. sprake is, ook *S'ilo* zullen hebben veroverd en het heiligdom verwoest, — zeker is het, dat

het woordje וְשָׁם of iets anders, wat mij kon overtuigen, dat er in het vorige sprake was geweest van eene plaats, waar het volgende zou gebeuren. Zoo als de zaken nu staan, blijven deze twee versregels

> Tot dat hij komt te Silo,
> En hij de gehoorzaamheid der volken heeft,

mij een vreemd bestanddeel in het door klaar en duidelijk parallelisme zich onderscheidende gedicht. Ik erken gaarne, dat alle andere voorgedragen verklaringen mij nog minder bevredigen, als hebbende vooral de taal tegen zich; — ik herinner slechts aan de oude Grieksche vertaling, volgens welke wij שֶׁלּוֹ = אשר לו zouden moeten lezen: aan die van hen, die zeggen (maar niet kunnen bewijzen) dat שִׁילֹה beteekent *vrede*, en dus ook (!) *vrede-vorst* = Messias, — en wil zwijgen van de ongerijmde meening, volgens welke het woord zou beteekenen *zijn zoon*, op grond van eene enkele plaats waar שִׁלְיָה voorkomt in de beteekenis van .... n a g e b o o r t e! !— Maar zou men zich niet kunnen vereenigen met eene zeer geringe verandering van שׁלה, שׁלו of שילה in שְׁלוֹה of שַׁלְוָה van שֶׁלֶו, hetgeen met het suff. voorkomt *Ps.* XXX: 7, en zonder suff. meermalen, maar dan met vrouwelijke terminatie, שַׁלְוָה, in

---

S'ilo niet meer genoemd wordt bij de beschrijving van de latere togten der Verbonds-ark en ook DAVID ze noch van, noch naar *S'ilo*, maar wel van *Kirjath-Jearim* naar *Jeruzalem* voerde (2 *Sam.* VI). — Reeds in den tijd waarin de schrijver van *Rigt.* XXI: 12 en vg. leefde, was het noodig de ligging van *S'ilo* naauwkeurig te bepalen. — Dit alles, dunkt mij, is genoeg om het zeer twijfelachtig te maken, of een dichter in den eersten tijd van DAVIDS regering zoo kan gesproken hebben van *S'ilo* als LAND aanneemt. — Wel is waar vat EWALD *Gen.* XLIX: 10 שלה ook als nom. prop. op, maar volgens hem is het lied veel ouder. Nach dem Segen Jacobs" lezen wij bij hem, II. 371, „ist Juda der starke und glückliche Anführer des Volks „bis er nach Shilo kommt den Gehorsam der Völker habend (d. i. nach Unterjochung der Kanâanäer), und dann an Frieden in dem fruchtbaren Lande (wobei also (?) ganz Kanáan gemeint ist) denken kann," worin folglich ausdrücklich die alte Erinnerung liegt (NB.) dass dieser Stamm geholfen habe den festen Sitz des Heiligthums zu gründen."

den zin van *rust*, *vrede*, *zekerheid?* We zouden dan het parallelisme hersteld zien en ook een' met het volgende wel strokenden zin verkrijgen:

Tot dat zijne rust komt
En hij de volken in gehoorzaamheid heeft.

Zoo wordt ook in het eerste lid, gelijk in het tweede de *toestand* geschilderd, waarin JUDA zich zou bevinden, als het gevolg van zijn scepter-voeren, een toestand tevens, die voor hem het middel zou worden tot het rustig genieten van den overvloed, gelijk die in de drie volgende disticha beschreven wordt.

Ik geef mijne gissing gaarne voor beter. Alleen dit nog. De oudste lezing, althans die welke de LXX, de Chaldeeuwsche, de Syrische, de oud-Latijnsche vertalers, zoowel als AQUILA, SYMM., en THEOD., (om van vele Samaritaansche codices te zwijgen) uitdrukken, mist de Jod (י) en heeft waarschijnlijk de ו gehad. Met de ה finale hebben zij welligt geen raad geweten. Later, toen men שלוה niet meer *Sjilwo*, maar *Sjilo* uitsprak, heeft men de י bijgevoegd en de ו weggelaten, kortom: met het woord gehandeld even als met den eigennaam *S'ilo*. — Aanleiding tot het misverstand kan gegeven hebben het gebruik van de ה als suffix van den 3en persoon. (Vg. *Gen.* XLIX: 11 עִירֹה en סוּתֹה en misschien 14 מְנוּחָה, zie bl. 736, noot 2).

Ik wil van dit stuk thans afstappen, na een enkel woord te hebben gezegd over eene kleine teleurstelling, die misschien ook andere lezers zullen ondervonden hebben bij dit gedeelte van LAND's overigens zoo voortreffelijk geschrift. Op bl. 58 nl., waar hij zijne verklaring van vs. 10 voordraagt, lezen wij het navolgende: »Judae principem tribûs imperium non amissurum esse legimus, donec Siluntem perveniat et obedientia populorum tribulium obedientiam excipiat. Atqui ille Judae princeps, de quo haec exspectari poterant, Davides est, Hebronis rex, cui אנשי יהודה mandaverant regnum על בית יהודה (2 *Sam.* II: 4) quique cum Sauli partibus et reliquis tribubus bellum diuturnum (ib. III: 1) gessit; neque

tunc adeo constitutae erant res sacrae, ut ne reditus in solitam arcae sedem, ubi antea sub Josua destributio, sub Samuele populi caput fuerat, maxime probabilis videretur." — Men zal zeker wel met genoegen die toelichting gelezen hebben, maar, daarmede toch niet geheel voldaan zijnde, met welgevallen de verzekering van den schrijver hebben vernomen: »ulterior hujus rei explicatio ultimae hujus disputationis parti reservanda est." Die nadere verklaring vinden we nu dan ook inderdaad in de *pars tertia*, handelende *de carminis indole et origine*, en wel in de beide hoofdstukken, bevattende het historisch overzigt, en de ontwikkeling van des schrijvers nieuwe hypothese. Maar in het 1e caput ligt de meening van den Heer LAND over dit gedeelte van het Jakobslied verstrooid en verloren tusschen de opmerkingen over de meeningen van anderen en wordt ook eigenlijk meer in het licht gesteld wat vs. 10 en vlg. *niet* kan beteekenen, terwijl in het andere hoofdstuk, waar wij dan eindelijk die *ulterior explicatio* verwachten, gesproken wordt als ware reeds alles afgedaan. De lezer zal zeker met genoegen ook ontvangen wat daar hem wordt aangeboden. Maar hij ziet er tevens uit, dat LAND aldaar de zaak reeds voor uitgemaakt houdt. Zie hier zijn woorden:

»Tertii de *Juda solo* effati (VI) parallelismo elegantiore compositi aetatem definire jam in disputationis parte exegetica studui. Restat autem ut obiter addam, Davidis causam a tribu Juda reverâ pro sua habitam fuisse. Nam, ut recte docent EWALD (1) et EISENLOHR (2), postea quum Davides

---

(1) Gesch. (III, 225, ed. 2de) II, 645, ed. 1845. »Bedenken wir dass die Männer, welche unter Abshalom wichtige Rollen spielen, sein Oberfeldherr Amasa der sogar ein naher Verwandter Joab's und David's war, und Achitóphel aus Gilo gerade aus Juda waren, dass der Aufruhr von der alten Hauptstadt Juda's Hebron ausgeht, so muss eine Unzufriedenheit des eigenen Stammes Davids im Spiele gewesen sein. — Juda.... mochte sich gegen die nun immermehr sich befestigende Einheit des Reiches sträuben, und glaubte sich sonst wohl zusehr zurückgesetzt." u. s. w.

(2) Das volk Isr. unter der Herrsch. d. Kön., I. 281. »Auch scheint daraus — — hervorzugehen, dass namentlich im Stamme Juda sich längere Zeit her

regnum universum adeptus Benjaminis urbem pro sede regia, omnes tribus pro regni partibus ejusdem momenti haberet, Judaitae, qui hegemoniam et principatum suum ab eo exspectaverant, indignati primum Absalomum, deinde S'e-bam (2 *Sam.* XX) rebelles adjuvarunt et vix in obedientiam redigi potuerunt. Porro quod carmina et cantandi artem Hebrone excultam attinet cf. omnino locus 2 *Sam.* I: 18."

Wie echter eenige nadere toelichting van den Heer LAND over *S'ilo* en wat daarmede in verband staat begeert, hij raadplege het door hem op bl. 84 en 87 tegen FRIEDRICH V. BOHLEN en EWALD in het midden gebragte.

Ons blijft nu nog over de beschouwing van eenige korte spreuken, allen, zoo het schijnt, (1) op noordelijke stammen gedicht, en van den tamelijk uitgebreiden zegen op JOZEF.

Vooreerst vinden wij eenige disticha, die wij hieronder in de kolom ter linkerzijde zullen plaatsen. Het in de andere kolom gestelde hebben wij vroeger beschouwd.

13. ZEBULON zal wonen aan het strand der zee, [dat is: aan het scheeprijke strand (2)] En zijne zijde langs Sidon. (3)	
	14. 15. } ISSASCHAR.
16. DAN zal zijn volk rigten Gelijk een van de stammen Israëls.	
	17. DAN is een slang enz. 18. Op uwe hulp, wacht ik, Heer.
19. GAD, een gedrang dringt op hem in. (4) Maar hij dringt hem op de hielen.	

Keime der Unzufriedenheit entwickelt hatten, ohne Zweifel, weil David die grössere Ansprüche desselben im Interesse des ganzen nicht berücksichtigt hatte."

(1) Hierover later.

(2) Een glosseem. Zie hierboven bl. 717, noot 2.

(3) Men kan voor על met den Syrischen en Griekschen vertaler lezen: עד, dan wordt de zin duidelijker: *zijn eind*, misschien: *zijn achtereind*, *zijn staart zal gaan tot Sidon*, d. i. zelfs tot het zóóver noordelijk gelegen Sidon zal zijn gebied zich uitstrekken.

(4) Op die vertaling komen wij terug.

20. ASER is zijn brood te vet (1)
Maar hij zal koninklijke lekkernijen geven.
21. NAPHTHALI is een slanke hinde,
Die schoone woorden geeft.

Nu kan men aannemen, dat hij, die de verschillende fragmenten tot één Jakobs-lied bijéénbragt, daarbij zoo is te werk gegaan, dat hij eerst heeft genomen de 6 zonen van LEA — immers hij moest wel met RUBEN als den eerstgeborene beginnen! — en, met de beide jongsten (zonen van RACHEL) willende eindigen, de vier overigen (zonen van BILHA en ZILPA) tusschen in diende te plaatsen. Zoo is dan ook geschied, ofschoon altijd vreemd blijft, dat hij ZEBULON vóór ISSASCHAR en NAPHTALI niet vóór GAD plaatste. Genoeg: er is wel reden om te veronderstellen, dat hij de stukken in eene andere orde heeft gebragt dan waarin hij ze vond. Dat de 5 tweeregelige strophen, zoo even medegedeeld, oorspronkelijk bijéén hebben behoord is om de groote overéénkomst in den vorm hoogst waarschijnlijk. 1°) Het getal en de omvang der versregels komt overeen. 2°) Nergens een naauwkeurig parallelisme. 3°) Overal eene toespeling op den naam der stammen: ZEBULON zal wonen (זבל) (2), DAN zal rigten (דין), GAD zal dringen (גדד), ASER rijk zijn (אשר) — NAPHTHALI aan eene hinde gelijk zijn (נפת אילה *mons cervae* (?)) 4°) Overal de naam van den stam voorop, hetgeen niet het geval is bij vs. 10 met JUDA en vs. 22 mét JOZEPH. Eene andere vraag is: vormden zij te zamen een afgesloten geheel? Zoo ja, hoe volgden dan de deelen op elkander, en wat is de zin en strekking van dit decastichum?

Wij kunnen niet genoeg het vernuft van den Heer LAND bewonderen, die door een allergelukkigste omzetting, onzes inziens, licht heeft gebragt in deze duisternis. Want duisternis, tastbare duisternis heerscht hier. Dat zal elk onbevoor-

(1) Eigenlijk: Vetter dan ASER is zijne spijs.

(2) Vg. *Gen.* XXX: 20, waar זבל schijnt te beteekenen: *bijwonen.* Waarom lezen wij dit verbum niet *Gen.* XLIX: 13? Heeft misschien het meer bekende ישכן reeds spoedig het verouderde יזבל vervangen?

oordeelde en wèlingelichte lezer moeten erkennen. Voor zoover deze spreuken nog verstaanbaar zijn, behelzen zij naauwelijks iets, wat hare bewaring en opteekening verklaarbaar kan maken.

Wat intusschen den opmerkzamen lezer van deze verzen het meest moet bevreemden, de woonplaats nl. aan ZEBULON toegekend, schijnt LAND op het spoor gebragt te hebben van zijne ontdekking. Naar de vrij omstandige beschrijvìng van ZEBULONS gebied, die wij in het boek *Josua* vinden, lag de geheele stam ASER tusschen ZEBULON en de Middellandsche zee, terwijl ook in de steden van het kustland aan die zee, noordelijk naar Sidon heen, Aserieten woonden, onder de Kanaänieten vermengd. ZEBULON raakte de zee nergens. Wel lezen wij bij FL. JOS., dat bij de verdeeling des lands den Zebulonieten het land ten deel viel, dat, aan den berg Karmel en de zee grenzende, zich tot aan het meer Gennezareth uitstrekte (1), maar 1°) is het gezag van dezen schrijver, waar het op eene zaak als de besprokene aankomt, toch niet gelijk te stellen met dat van den schrijver van het boek *Josua*, 2°) put hij welligt zijne plaatsbepaling uit ons lied, 3°) laat hij onmiddellijk op de zoo even meêgedeelde beschrijving volgen, dat ASER de zoogenaamde *vlakte* verkreeg, die zich van den berg Karmel naar Sidon rigt (2). In den grond is dus zoowel volgens *Josua* als naar FL. JOSEPHUS, de *Gen.* XLIX: 13 aan ZEBULON toegekende woonplaats inderdaad het eigenlijk gebied van ASER.— Vergelijken wij nu het lied van DEBORA, *Rigt.* V, dan zien wij, dat in den strijd tegen de Kanaänieten wier koningen in het noordelijk gelegen *Hazor* zetelden, den *Aserieten* wordt verweten, dat zij aan het zeestrand bleven zitten en dus hun benarden landgenooten in den nood niet ter hulpe snelden, terwijl onmiddellijk daarop ZEBULON hoogelijk wordt geprezen, als hebbende hij zijn leven in den krijg op het spel gezet. Zie hier de plaats *Rigt.* V: 17[b] en 18[a].

(1) Ant. *Jud.* V: 1, 22. *Ζαβουλωνῖται δὲ τὴν μέχρι Γεννησαρίτιδος, καθήκουσαν δὲ περὶ Κάρμηλον καὶ θάλασσαν ἔλαχον.*

(2) Id. ibid. *Τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ Καρμήλου, κοιλάδα προσαγορευομένην διὰ τὸ καὶ τοιαύτην εἶναι, Ἀσηρῖται, φέρονται πᾶσαν τὴν ἐπὶ Σιδῶνος τετραμμένην*

אֲשֶׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים
וְעַל־ מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן
זְבֻלוּן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ לָמוּת

Het is daarom, dat LAND, die het decastichum gedicht acht op dezelfde gebeurtenis als *Rigt.* V, in ons lied de spreuk op ASER onmiddellijk laat volgen op die van ZEBULON handelende, en dien ten gevolge tevens een meer natuurlijken zin verkrijgt voor vs. 20. Ofschoon EWALD regt had die woorden מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ te vertalen:

ASER is zijn brood te vet,

men zal een vrij wat minder stroeve constructie verkrijgen als men deze geheele spreuk onmiddellijk met vs. 13 verbindt, zoodat zijn *brood* op ZEBULON doelt, die door de uitbreiding zijns gebieds ten koste van ASER, nog rijker zou worden dan ASER, (אשר) den rijke bij uitnemendheid, uit wiens overvloed in olie, wijn en koorn het naburige Phoenicië zijne lekkernijen plagt te trekken. Men vertale dan:

ZEBULON zal wonen aan het strand
En zijn eind zal tot Sidon zich uitstrekken.

Meer dan ASER zal zijn (ZEBULON'S) brood vet zijn,
Terwijl ook hij koninklijke lekkernijen geeft.

De drie overige spreuken kunnen nu in de volgorde blijven waarin de steller van het Jakobslied ze gebragt heeft. Dus: DAN, GAD, NAPHTHALI.

Even als nu tusschen ZEBULON en ASER, zoo is er ook een naauwere band tusschen de beide volgende spreuken op DAN en GAD.

Hier echter stuiten wij op eene nieuwe moeijelijkheid. Immers het blijkt duidelijk, dat DAN geprezen wordt. Kon dit een gevolg zijn van het aandeel, dat deze stam in den vrijheids-oorlog tegen SISERA had genomen? Debora's-lied zegt het tegendeel. Daar wordt DAN niet minder gesmaad dan

ASER. — דָן לָמָּה יָגוּר אֳנִיּוֹת — DAN, waarom toeft hij bij schepen? — We zijn dus genoodzaakt, willen wij niet aanstonds de zoo even geopperde hypothese wederom opgeven, om aan te nemen, dat *Rigt.* V: 17 bedoeld wordt de moederstam DAN, in het zuid-westen des lands aan de Middellandsche zee wonende; *Gen.* XLIX: 16 daarentegen de noordelijke kolonie der Danieten, waarvan *Jos.* XIX: 47 en *Rigt.* XVII en vlg. wordt gewag gemaakt. Wij moeten dan aannemen, dat het op de laatst aangehaalde plaats verhaalde reeds veel vroeger plaats had, iets waartoe de zamenstelling van het boek der Rigteren ons wel het regt geeft. Maar ziet! juist door deze opvatting verkrijgt *Gen.* XLIX: 16 een gepasten zin. Het beteekent iets, dat juist aan dat kleine hoopje volks, dat daar in het stamgebied der Naphthalieten en in de onmiddellijke nabijheid van *Hazor*, den hoofdzetel der vijandelijke magt, wonende, zoo weinig van het behoud zijns volksbestaans zeker scheen, dat, zeg ik, aan *die* Danieten de belofte gegeven werd

DAN zal zijn volk rigten
Zoo goed als een der stammen Israëls;

terwijl diezelfde geringheid tevens verklaart, dat de dichter van het Debora-lied, die van eene andere plaats het oorlogstooneel overzag, (1) van *deze* Danieten niet uitdrukkelijk ge-

---

(1) Het Debora-lied kan wel een product zijn uit Ephráim (zie *Regt.* IV: 5 en V: 14), terwijl de dichter van het lied op de vijf noordelijke stammen, naar LAND's vernuftige opvatting van vs. 21, een Naphthaliet was. „Unum discrimen inter rerum conditionem" zegt LAND, p. 97, „cum heic (nl. *Gen.* XLIX) tum in carmine Deborae spectatam in eo jacet, quod et ab Israelitâ ad Jordanis fonte (m) degente et ab Ephraimitide una eademque considerantur. Itaque Debora de Gileade (d. i. *Gad*) et Makiro (d. i. Manasse) aeque remotis brevissime loquitur; Naphthalita contra, cui Manasse tribus pastoralis est trans montem Hermonen habitans quacum numquam congreditur, diserte Gaden memorat ejusque tribulium invasiones in regionem circum Jordanis fontes suo tempore ut videtur factas, neque eas accuratius describere cogitur. Uterque autem poeta Gileadem sive Gadem propter auxilii negligentiam reprehendit, et alter (nl. de dichter van het *Gen.* XLIX bewaarde) tam Manassem quam Ephraimum et Issascharem quippe longius remotos et ad Deborae potius quam Baraqi tribules pertinentes omittit.

wag maakte maar ze onder NAPHTHALI begreep, waarvan hij zingt (*Rigt.* V: 18): *En* NAPHTHALI (*die*) *op de hoogten des velds.* (zijn ziel ten dood toe verachtte, d. i. zijn leven als niets achtte in den strijd voor het vaderland.) Met deze spreuk nu op DAN verbindt LAND onmiddellijk die op GAD, zoodanig dat het pronomen in יְגוּדֶנּוּ terugslaat op DAN, (even als bij ASER in לַחְמוֹ op ZEBULON) en het וְהוּא (wederom even als וְהוּא vs. 20) een verandering van subject te kennen geeft.

GAD dringt met zijn benden (1) op hem (DAN) in,
Maar hij (DAN) bestookt zijne achterhoede.

We vinden hier DAN in zijn listig slangen-karakter terug. Even als van hem in het andere fragment gezegd wordt, dat hij, als een kleine slang (שְׁפִיפֹן) in het voetspoor verborgen, op eenmaal uitschiet om het paard in de verzenen te steken, zoo heet het hier van hem, dat hij den vijand, wiens ongeregelde troepen met woest geweld tegen hem optrekken, in den rug valt. Dit doelt natuurlijk op zijne listige taktiek, gelijk hij zich ook bij andere gelegenheden door sluwe politiek onderscheidde. Zie b. v. *Rigt.* XVIII.

In het Debora-lied wordt GAD niet genoemd, maar gelijk

[Cf. *Jud.* IV: 6, 10, ubi Baraq non nisi Naphthalitas et Zebulonitas convocat, (Danitarum oppidum ab historico omitti potuisse facile intelligimus, vix autem a poeta proxime habitanti), — dum in ipso Deborae carmine etiam Ephraim aliique meridionales et orientales nominantur.] DAN Deborae est ipsa tribus juxta Ephraimum habitans; Naphthalitae autem (d. i. den dichter van het decastichum) vicina colonia militaris, cui promittitur demum tribûs momentum. Aseris.... idem utrobique vituperium. Denique a Debora vitam et rerum statum in ultimo septentrione prae proprius (l. propius) remotis et magis cognitis negligi perspicuum est, etiam Naphthalitis Baraqi tribulibus semel tantum et obiter memoratis. — Laat mij echter hierbij nog voegen, dat EWALD uit *Regt.* V : 15 opmaakt, dat DEBORA uit den stam Issaschar was. Zie *Gesch.* II, 362, noot.

(1) Wij hebben hier aan zwervende benden te denken, aan een hoop ongeregelde troepen op avontuur uitgegaan. Vg. wat LAND daarvan zegt p. 72 noot 157. Overigens is deze verklaring ook daarom boven de gewone te verkiezen, omdat zoo eerst het woordspel in den eersten regel waarlijk gepast mag heeten, in zoover nu het גדוד en יגודנו tot de beschrijving van den persoon גד behoort en niet tot hetgeen hem overkomen is.

MANASSE onder MAKÎR (vs. 14) zoo zullen daar de Gadieten wel onder GILEAD (vs. 17) schuilen, gelijk hun stamgebied (zie b. v. *Jos.* XIII: 25) doet veronderstellen. In dat geval hadden die van GAD even min als de Aserieten in den oorlog onder BARAK zich in het oog van hunne strijdende volksgenooten verdienstelijk gemaakt, en viel hun ook van den kant der beide dichters een mingunstige vermelding te beurt (1). Om opregt te zijn moeten wij intusschen opmerken, dat de tijdsomstandigheden waaronder het Debora-lied ontstond, geen licht werpen op de gissing van den Heer LAND, voor zoover betreft den door de Danieten listig teruggeslagen aanval van de Gadietische benden, ofschoon we evenzeer moeten bekennen, dat ook voor elke andere verklaring van *Gen.* XLIX: 19 de historiesche data ons ten eenenmale ontbreken.

Grooter bezwaar is gelegen in de bijzonderheid, dat het gebied van GAD niet onmiddellijk grensde aan de kolonie der Danieten in het Noorden, en het dus op zich zelf niet zeer waarschijnlijk is, dat de laatsten zooveel last zullen hebben gehad van de invallen der Gadieten. Intusschen.... er zijn bewijzen genoeg voorhanden, dat destijds het gebied der enkele stammen nog niet binnen bepaalde grenzen was besloten. Vg. b. v. EWALD, *Gesch.* II. 385.

Zoo hebben wij dan, naar deze vinding, 4 korte disticha, waarvan de twee eersten even als de twee laatsten in naauwer verband tot elkander staan, zóó, dat in elk der strophen de eene stam tegen den andere wordt overgeplaatst. Zie hier het schema, zoo als het misschien den Heer LAND voor den geest heeft gestaan.

I. *a*) ZEBULON, tot nu toe van de zee gescheiden, verdient het, dat hij zich langs het strand uitbreide ten koste van

b) ASER, wiens handel en rijkdom van nu aan voor die van ZEBULON zal moeten onderdoen.

---

(1) Vg. de woorden van den Heer LAND: „uterque antem poeta" enz. in de noot op bl. 752 geciteerd.

II. *a*) DAN, zoo gering als hij is, moet nu als zelfstandige stam in Israël ontzien worden. Te vergeefs zal

b) GAD, die *indringer*, met zijn ruwe horden hem zoeken te *verdringen*. Integendeel: die *dringer* zelf zal in het eind worden overvleugeld door den kleinen, maar listigen DAN.

En wat is nu het slot van dit volksgedicht? De dichter bezingt den lof van zijn eigen stam, als dien waaraan men zulke schoone zangen te danken had, en daarmede tevens, zeker naïef genoeg, hoewel niet te naïef voor een Oostersch dichter, zijn eigen lof, als hij zijn lied besluit met deze vijfde strophe:

> NAPHTHALI is een slanke hinde,
> Hij, die schoone woorden geeft.

Niet alsof in zijnen tijd aan de herten poëtische gaven zouden zijn toegekend: ook dat is een zeer gewone eigenschap van de Oostersche dichters, dat ze het gebruikte beeld niet lang vasthouden, maar of het aanstonds met een ander verwisselen, of daarvan plotseling in de niet-figuurlijke rede overgaan. De *hinde* is eenvoudig een beeld der bevalligheid (1) en schoonheid, gelijk elders. Of ondertusschen die vergelijking zeer op haar plaats is in de slot-strophe van een gedicht, dat door den vinder genoemd wordt een gedenkstuk van de overwinning der kinderen Israëls op den magtigen koning van *Hazor* behaald, (zie p. 96 van LAND'S dissertatie) zullen misschien vele lezers met mij betwijfelen, en dat te meer, wanneer zij bedenken, dat BARAK, de veldheer van het overwinnende leger, een Naphthaliet was! — Na dit gezegde overwege men nogmaals de vraag, door mij bl. 741 in de noot opgeworpen.

Ik heb reeds te veel van het geduld mijner lezers gevergd om nu nog breedvoerig te spreken over hetgeen mij het

(1) Men zou kunnen meenen, dat de dichter van MOZES' lied (*Deut.* XXXIII) het beeld op dezelfde wijs heeft opgevat, als hij van NAPHTHALI zingt, (vs. 23) dat hij verzadigd (rijk voorzien) is van רצון. Maar רצון zal hier wel niet beteekenen *bevalligheid*, maar wel *genade*, *beweldadiging* van Jahve hem te beurt gevallen, iets wat het volgende ומלא ברכת יהוה (en is vol van Jahve's zegening) aantoont.

moeijelijkste gedeelte van het geheele lied voorkomt, nl. de spreuk op JOZEPH, vs. 22—27. Het ontbreekt hier niet aan vreemde constructies, niet aan ἅπαξ εἰρημένα, niet aan corrupte plaatsen (1), ook niet aan herhalingen van woorden, gelijk Debora's-lied er zoo vele heeft, evenmin aan religieuse uitdrukkingen, die anders in het geheele gedicht, met uitzondering van het ingeschoven 18de vers, te vergeefs worden gezocht. Maar wel ontbreekt het aan eenige nadere aanwijzing van feiten of omstandigheden, die den dichter tot deze ontboezeming hebben aanleiding gegeven. De vergelijking van den Hebreeuwschen tekst met de oude vertalingen geeft ons geen andere zekerheid dan deze, dat men reeds destijds een soort van hieroglyphen-schrift voor zich had (2).

---

(1) SILV. DE SACY was hiervan zoo doordrongen, dat hij beweerde, dat iemand onzinnig moest zijn om zin te vinden in den aanhef van den JOZEPH's zegen naar den Hebr. tekst. Hij slaat daarom in zijne Comment. *de vers. Sam. Arab. Pentat.* voor, vs. 22 te lezen met den Sam.-tekst, dien ook de LXX teruggeven: בְּנִי צְעִירִי, in plaats van בנות צעדה, en deelt het geheele vers aldus af:

בן פרת יוסף
בן פרת
עָלֵי עַיִן בְּנִי
צְעִירִי עָלַי שׁוּר

d. i. (naar zijne vertaling)

Een zoon der vruchtbaarheid is Jozeph,
Een zoon der vruchtbaarheid.
Hij was mij (NB. עלי) een bron, mijn zoon;
Mijn jongste (zoon) was mij een muur.

Naar die opvatting zou deze ontboezeming JAKOB zelven in den mond zijn gelegd. Bij ABU SAID, die eene Arabische vertaling van den Samaritaanschen Pentateuch gaf, vinden we volgens EICHHORN (*Einleit.* I. p. 519):

Ramus fructifer Joseph,
Ramus fructifer ad fontem est filius meus,
Parvulus ille meus supra murum.
(i. e. quantumvis parvus, tamen murum superat.)

Vg. den Arab. tekst door KUENEN uitgegeven in zijn *Specimen* p. 147. — Over de corrupte plaats in vs. 24, zie onze noot (1) op bl. 718.

(2) Men vergelijke b. v. met de zoo even meêgedeelde Hebr. recensie de lezing der LXX, waarvan ik hier de vertaling bijvoeg:

Van den meest gewonen Hebr. versvorm zijn slechts hier en daar de sporen aanwezig. Het meest nadert in dit opzigt de Jozephs-zegen nog tot het meermaals genoemde Debora-lied, ofschoon daar zonder twijfel veel meer poëtische gloed en natuurlijke schoonheid gevonden wordt. Het zonderlingste van dien vorm is dit, dat wij van vs. 24 tot 27, dat is in ongeveer 14 vers-regels, één doorloopenden zin hebben, en wel zoo, dat dit gedeelte een *ketting-dicht* vormt, niet ongelijk aan sommige Psalmen, (misschien daarom) *trap-psalmen* (שִׁיר הַמַּעֲלוֹת) geheeten, waarin nl. de gedachte in den éénen regel uitgesproken in den volgende weêr opgenomen en verder wordt ontwikkeld, »ita quidem", zoo als GESENIUS zegt: »ut antecedentis sententiae pars ab initio subsequentis repeti et passim novis verborum copiis augeri et quasi *ascendere* soleat." Zie b. v. *Ps.* CXXI en vlg. Men vergelijke hiermede ons gedicht en lette vooral op de curcyf gedrukte woorden:

22. Jozeph is *de zoon eens vruchtbooms*,
De zoon eens vruchtbooms a a n d e b r o n,
De dochters (1) klimmen (2) o p d e n m u u r.
24. Zijn boog bleef vast (3)
En rap de spieren (4) zijner *handen*,

Vs. 22. Een opgegroeide (volwassen?) zoon is Jozeph,
(Die) opgegroeide zoon, mijn mededinger, is mijn jongste zoon,
(Hij las nl. עֲלֵי עַיִן. Vg. 1 *Sam.* XVIII: 9)
Keer tot mij terug.
(Hij las hier עֲלַי שׁוּב voor עֲלֵי־שׁוּר)
Vs. 24. En *gebroken* werden met kracht *hunne* bogen
En slap werden de pezen der armen van *hunne* hand.
Door de hand van den magtige Jakobs,
Van daar hij, die Israël versterkte van God uwen Vader. (!)

(1) Dit zal moeten beteekenen: *de takken;* maar dan zou men toch verwachten: בְּנוֹתָיו of בְּנוֹתֶיהָ. Daarenboven, wie ziet niet, dat die dochters hier een zonderlinge vertooning maken, nadat JOZEPH met den *zoon* vergeleken was.

(2) Ook dit woord is hier vreemd, daar het eigenlijk beteekent: *met kleine* s t a p p e n (צעד) *voortschrijden.*

(3) Het verbum יָשַׁב (zitten) past hier ook niet.

(4) Er staat: *de armen zijner handen.* Maar זרוע beteekent ook *kracht* en ik vertaalde dus vrij, voor: *de krachten zijner handen.*

Van de *handen* (1) van den magtige Jakobs,
Van daar de herder, de steen Israëls, (2)
25. *Van* den *God* uws vaders, die u (3) helpe
En *van God* den almagtige, die u *zegene*,
Met *zegeningen* van den hemel van boven,
Met *zegeningen* van den rustenden (4) watervloed, beneden,
Met *zegeningen* van borsten en moederschoot (5);
26. De *zegeningen* uws vaders, overtreffende
de *zegeningen* van de blijvende bergen (6)
de liefelijkheid der eeuwige heuvels,
27. Mogen zij zijn voor het hoofd van JOZEPH
En voor den schedel van den uitstekende onder zijne broeders (7).

---

(1) De wetten der taal zouden eigenlijk medebrengen, dat men vertaalde: de spieren zijner handen waren *rapper* (of *krachtiger* — want dat kan het verbum פזז ook beteekenen) dan de handen van JAKOBS magtigen. Maar אביר יעקב is eene vaste uitdrukking voor *God* en wij moeten dus מן door *van* vertalen, ofschoon de zin dan nog al iets te wenschen overlaat.

(2) Hier bovenal is de corrupte toestand van den tekst openbaar.

(3) Met regt verwondert men zich over dezen plotselingen overgang tot de directe rede.

(4) Niet onaardig is LAND's opvatting, dat hier de verzamelplaats van water onder de aarde als de bron harer *vruchtbaarheid* daarom *rustend* genoemd wordt, om ze te maken tot het tegenbeeld van dien תהום, welke bij den zondvloed zijne *verdelgende* wateren uitbraakte. *Gen.* VII : 11.

(5) Zou de dichter bij deze *hooger* en *lager* gelegen symbolen der vrouwelijke vruchtbaarheid eene antithese gezocht hebben, analoog aan de vorige tusschen den hemel, die den regen geeft, en de aarde, die de vruchten uit zich doet voortkomen, gelijk LAND meent?

(6) Wij lezen met den Sam. en Gr. tekst הַרְרֵי. Vg. ook *Deut.* XXXIII : 15 en *Hab.* III : 6.

(7) Duidelijk is het, dat hier de zegen van JAKOB, dat is, de zegen die JAKOB ten deel was gevallen van zijns vaders kant, op JOZEPH als den נזיר אחיו wordt overgedragen, en dat hij dus in de plaats komt van RUBEN, gelijk dan ook de schrijver van 1 *Chron.* V : 1 met kennelijke toespeling op *Gen.* XLIX verklaart, dat RUBEN's eerstgeboorte aan JOZEPH werd gegeven; dat wel JUDA de magtigste was onder zijne broeders en den heerscher zou opleveren (וּלְנָגִיד מִמֶּנּוּ), maar dat de eerstgeboorte aan JOZEPH kwam, (הבכרה ליוסף.) Opmerkelijk is het ook, dat de zegen die JAKOB ten deel viel, volgens *Gen.* XXVII : 28 en 29, meerdere punten van overeenkomst bevat met hetgeen wij hier als den van

Bij zooveel wat dezen zegen onderscheidt van al hetgeen voorafgaat mag men wel is waar daarvoor een anderen oorsprong aannemen; — maar veel verder durf ik voor mij niet gaan, en laat het gaarne aan anderen over uit het ons hier gegevene op te maken, waar, wanneer en onder welke omstandigheden deze lofverheffing van de Jozephieten, als de gezegenden des Heeren, is gedicht. De overeenkomst met het lied van DEBORA doet LAND vermoeden, dat we ook hier (zie de noot op bl. 752 hierboven) te doen hebben met een Ephraïmietisch dichtstuk, uit denzelfden tijd waarin het Debora-lied is gezongen. Mijns inziens is deze gevolgtrekking even gewaagd als die van EWALD, die uit de overeenkomst van *Rigt.* V: 17 (לחוף ימים, אניות) met *Gen.* XLIX: 13, in verband met andere dergelijke gelijkluidende uitdrukkingen, opmaakt, dat de dichter van *Gen.* XLIX het Debora-lied, zoo niet voor oogen, dan toch voor den geest en in het geheugen gehad heeft. Ten einde het onderzoek in deze, dat zeker nog lang niet afgedaan is, gemakkelijker te maken geef ik hierbij de reeks van overéénkomende uitdrukkingen in beide gedichten.

Gen. XLIX.	*Regt.* V.
Vs. 2. שמעו	Vs. 3.
» 4. אז	» 8. 11. 13. 19. 22.
» 6. נפשי	» 21.
» 3. איביך	» 31.
» 9. כרע	» 27.
» 10. שבט en מחקק	» 14.
» » יקהת עמים	» » בעמיך
» 11. בן אתני	» 10. רכבי אתונות
» 13. חוף ימים en אניות	» 17.

JAKOB op JOZEPH overgedragen zegen vinden. *Hier* b. v. wordt aan JOZEPH beloofd zegen van den hemel en van beneden, *daar* aan JAKOB daauw des hemels en vettigheden der aarde. *Hier* wordt JOZEPH genoemd נזיר אחיו, *daar* JAKOB גְבִיר אחיו. Wij denken dus alligt aan denzelfden dichter.

Gen. XLIX.	*Regt.* V.
Vs. 14. בין משפתים	Vs. 16.
» 16. דן ידין	» 10. (?) ישבי על־מדין
» » עמו	» 18. עם
» 17. עקבי־סוס	» 22.
» 27. שלל	» 30.

Verg. nog het asyndeton כרע רבץ, *Gen.* XLIX : 9, met dat in het Debora-lied vs. 27 voorkomende : כרע נפל שכב.

Hierbij nu is geene notitie genomen van den JOZEPHS zegen. Daarvan zegt LAND bl. 79 het navolgende: »Effatum nostrum (d. i. *Gen.* XLIX: 22—26) considerantes fugere non potest ejus similitudo cum monumento quod in Judicum libro legimus: carmen Deborae volo. Eaedem imagines sunt: terrae et coeli oppositio, quorum hoc aquam profundit (illic, (dat beteek.: *Regt.* V) cm. 4), montes firmitatis exempla (cm. 5) sagittarii caeterum judicum aetate non obvii (cm. 11), eximii inter populares (cm. 13). Eadem verborum repetitio in distichis caeterum non nisi parallelis, v. c. (volgen eerst eenige plaatsen in den JOZEPHS zegen, — waarover vg. onze vertaling op bl. 757 met het curcyf — en daarop dergelijke plaatsen uit het Debora-lied, nl.) cm. 3 אנכי, ib. ליהוה, cm. 4 נטפו, 5 כפני יהוה, 6 בימי, 6—7 חדלו, 11 צדקות, 12 עורי עורי, 13 ירד, 19—20 נלחמו, 21 נחל קישן, 23 עזרת יהוה, 27 בין רגליה וג׳, ib. כרע נפל, 29 שלל צבעים. Maar gezocht is wat dan volgt: »eadem vocum similis soni conjunctio, ut in carm. Jac. cm. 22 בן et בבות, 25 (?שׁרי) שמים et שרים, תהום es רחם (NB!). In carm. Deb. cm. 2, 4, 12, 13, 14, 15—16 et 26." Van meer gewigt is daarentegen wat hij dan zegt: »Idem parallelismus tautologicus potius quam rem e variis partibus ostendens, vel in membro altero augens fortiusve pingens."

Men zal erkennen, dat de overeenkomst tusschen het lied van DEBORA met *Gen.* XLIX: 2—21 en vs. 27 van een anderen aard is dan die met *Gen.* XLIX: 22—26. Mijns inziens kan uit de eerste lijst van overeenkomende woorden niet veel met eenige bepaaldheid worden opgemaakt. Alleen de analogie tusschen *Gen.* XLIX: 13 en 14 en *Regt.* V:

16 en 17 verdient nadere overweging. Uit de overeenkomst van den Jozephs-zegen met het Debora-lied waag ik niet, gelijk LAND, het besluit op te maken: »licebit effatum de Josepho celeberrimae feminae patriae saltem et aetati assignare." Vatten wij den eigenaardigen versbouw, zoowel in *Regt.* V als in den zegen van JOZEPH opgemerkt, nader in het oog: zie! wij vinden dien niet terug *Gen.* XLIX: 23 en 24ᵃ, d. i. in vier versregels, die zich ook daardoor onderscheiden, dat ze van JOZEPH in den 3den pers. en in den verhalenden modus spreken, terwijl — misschien vs. 22, zeker — vs. 25 en 26 het natuurlijkst worden opgevat als regtstreeksche toespraak van JAKOB aan zijnen zoon. Bij den wanhopigen toestand waarin de tekst van vs. 22 en 24ᵇ zich bevindt is het naauwelijks denkbaar, dat wij daaromtrent ooit tot zekerheid zullen komen. Wat vs. 23 en 24ᵃ betreft, ik acht het vrij zeker, dat ze niet behooren bij vs. 25 en 26, maar dat we in die laatste verzen hebben een fragment uit eene zegenbede van JAKOB, gelijk aan die van IZAÄK *Gen.* XXVII: 28 en 29 en die van JAKOB, ib. XLVIII: 15 vlg. Den gebedsvorm, die overigens in het geheele 49e hoofdstuk niet voorkomt, vinden we daar terug. Hoe vs. 23 en 24ᵃ met vs. 22, 25 en 26 tot één geheel zijn geworden, is wel niet meer uit te maken. De Kritiek moet zich hier te vreden stellen met de haar bijzonder eigen taak van *scheiden*, scheiden nl. wat niet bij elkaâr behoort. Daar, waar de Heer LAND *die* taak op zich nam, mogen wij van hem zeggen dat hij bijzonder gelukkig geslaagd is. Hij is, dunkt mij, de eerste, die voor het Jakobs-lied dit scheidings-proces met Hollandsche naauwgezetheid heeft gevoerd. Ook zijne combinatiën zijn wel zeer verdienstelijk, maar uit den aard der zaak veel minder zeker. Deze laatsten, (wij zouden ze het *schijnbaar-positieve* van zijne resultaten kunnen noemen) moge het later onderzoek als te gewaagd en onzeker verwerpen: zijne bewijsvoering, dat het Jakobs-lied niet is van ééne conceptie, maar verschillende bestanddeelen in zich bevat (het meer *negatieve* van zijn arbeid,) blijft hare waarde behouden.

Niet ongepast acht ik het, hier, bij wijze van overzigt, het resultaat van LAND's onderzoek in zijn geheel mede te deelen.

Tot het *oorspronkelijke* Jakobslied rekent hij alleen te behooren:

a. den aanhef (vs. 1 en 2, met wegsnijding van enkele woorden, zie hierboven bl. 728, noot 3).

b. de spreuk op RUBEN (I) vs. 3.

c, de spreuk op JUDA (IV) vs. 8.

Een lied dus van drie strophen, elke van drie regels.

De derde dezer strophen maakt het waarschijnlijk, dat dit gedicht op DAVID, als overwinnaar der Philistijnen, werd gezongen. Nog vóór dit primitieve Jakobslied (d. i. lied aan vader Jakob in den mond gelegd, en dat wel ter wille van RUBEN's eerstgeboorte) door den redacteur van *Gen.* XLIX als element van het lied op de 12 stammen werd opgenomen, was wel reeds de spottende tegenzang (II) op de Rubenieten, dien wij nu vs. 4 lezen, aan het oorspronkelijke toegevoegd.

Een *tweede* op zich zelf staand volksgedicht bestond, volgens den Heer LAND, evenzeer uit drie strophen, maar van eenigszins ongelijke grootte.

a. Spreuk van 6 regels, op ISSASCHAR, den *rustenden* ezel (VIII), vs. 14 en 15;

b. van 4 regels, op DAN, de in hinderlaag *liggende* slang (X), vs. 17;

c. van 4 regels, op JUDA, den *liggenden* leeuw, die openlijk alle aanvallen tart (V), vs. 9.

Dit tweede lied, ter eere van DAVID gedicht, plaatst men, volgens LAND, het gevoegelijkst in den tijd, toen de Koning te *Hebron* regeerde. De spreuk van 3 regels, op BENJAMIN den *roovenden* wolf (XV), vs. 27, zal wel als een oud toevoegsel tot dit in zich zelf afgesloten lied te beschouwen zijn.

Een *derde* monument uit DAVID's tijd vindt LAND in het door naauwkeurig paralellisme zich onderscheidende lied van vijf disticha op JUDA (VI), vs. 10—12, hetwelk geheel op zich zelf staat en alleen in versvorm overeenkomt met een ander gedeelte van ons hoofdstuk, nl. met vs. 5—7 (III).

Al het overige, uitgenomen de later ingelaschte vrome ver-

zuchting, die wij nu vs. 18 lezen, is, om verschillende redenen, in den tijd der Regteren te plaatsen.

Daartoe behoort dus, als een *vierde* bestanddeel van het Jakobslied, het volksgedicht op de vijf noordelijke stammen, ZEBULON, (VII) vs. 13, ASER, (XII) vs. 20, DAN, (IX) vs. 16, GAD, (XI) vs. 19, en NAPHTHALI, (XIII) vs. 21, dat waarschijnlijk door een Naphthaliet gezongen zal zijn en ons doet denken aan de tijden van DEBORA en BARAK. Het bestaat uit vijf tweeregelige strophen.

Een *vijfde* spreuk is die op SIMEON en LEVI, (III) vs. 5—7, welke echter, bij nader inzien, wederom in twee ongelijke deelen (A en B) vervalt, en, wegens den voor de Levieten zoo vernederenden inhoud, eveneens tot den tijd der Regteren dient te worden teruggebragt.

Eindelijk een *zesde* lied is de zegen van JOZEPH, (XIV) vs. 22—26, 'twelk door LAND, zoo al niet aan DEBORA zelve, dan toch aan een dichter uit haren tijd en haar vaderland wordt toegekend.

Deze *zes* spreuken of gedichten werden hoogstwaarschijnlijk nog vóór de regering van SALOMO — zou anders de verzamelaar zich wel hebben kunnen onthouden van alle toespeling op dien allermerkwaardigsten tijd? — bijééngevoegd, als behoorde alles tot de spreuk Jakobs (*Gen.* XLIX: 1), welke oorspronkelijk alleen RUBEN en JUDA had gegolden. Die verzamelaar deed het, »*ut vinculum quo tribûs omnes conjungebantur politicum communis* »*originis memoriâ confirmaret.*" Ja, vraagt LAND (p. 98), zou men hier niet aan DAVID's liefde en ijver voor het nationale gezang (2 *Sam.* I: 18) mogen denken, om het ontstaan van het gedicht in zijn tegenwoordigen staat te verklaren?

Dat laatste is zeker maar eene vraag, welke door hem, die ze opwerpt, niet wordt beantwoord. Wat mij betreft, ik zou liefst een dichter als DAVID geheel buiten rekening laten bij de verklaring van het phaenomeen, dat wij hier voor ons hebben, nl. eene gansch *on*dichterlijke zamenvoeging van verschillende gedichten, die noch door inhoud, noch door vorm bij elkaar behooren.

Laat ons hier het μηδὲν ἄγαν in acht nemen, en ook niet alles op eenmaal willen verklaren en uitmaken. Op vele vragen is met de binnen ons bereik liggende hulpmiddelen nog geen antwoord mogelijk. Maar vergeten wij het niet: het is reeds eene vordering in de kennis van de geheimzinnige oudheid, wanneer wij in hare overblijfselen de mate en den aard van het geheimzinnige regt leeren bepalen.

»Een sobere uitkomst voorwaar!" roept deze of gene uit, »een armzalig facit na zoovele en zoo ingewikkelde berekenin»gen! Wat hebben we dan gewonnen met die hooggeroemde »kritiek, als men in het eind toch nog met negatieve resultaten »wordt *abgespeist*!" Wat zullen wij zeggen? Men vordert van de kritiek wat zij geven kan noch mag, indien men verlangt, dat zij zal bewijzen en aantoonen wat niet bestaat en blind zal blijven voor hetgeen werkelijk aanwezig is. De kritiek is geen sophistische dialectiek, die zich onvoorwaardelijk tot dienares stelt van eenig bijbelgeloof, wat geen anderen grondslag heeft, dan eene hoogst onzekere traditie en een uiterst vaag, ofschoon niet zelden veel zich aanmatigend gevoel, welks verzekerdheid in zaken tot het domein der historie behoorende inderdaad belagchelijk mag heeten. Neen, voorwaar! wij hebben ons niet te beklagen, dat de bijbelsche wetenschap — zoo schromelijk verwaarloosd en geminacht gedurende eene reeks van eeuwen — thans van alle zijden in aanraking komende met de oudste vooroordeelen, met de diepst ingewortelde wanbegrippen, voor alsnog zich grootendeels moet tevreden stellen met het bestrijden van eene zekerheid in schijn, waartegenover ze vaak niet anders kan stellen dan de negatieve zekerheid, dat het zóó althans *niet* is, als partij zich voorstelt. Wij beklagen ons veel meer over het ongeduld, de voorbarigheid door zoo vele overigens welmeenende voorstanders van de wetenschappelijke behandeling der bijbelsche vraagstukken aan den dag gelegd, waardoor zij gedurig worden verleid om de vruchten te plukken vóór zij rijp zijn en door het onrijpe ooft aan de markt te brengen natuur-

lijkerwijze medewerken om het vertrouwen in hunne zaak te verminderen. Dat wij theologen toch eindelijk eens van de hedendaagsche physici wilden leeren, hoe men alleen in de wetenschap waarlijk vooruitgaat, en ons minder bedroefden, wanneer anderen, wien de wetenschap alleen lief is, in zoover zij hare diensten leent om eenmaal zoo maar opgevatte of bij traditie overgenomen stellingen tegen anderen te verdedigen, ons bespotten om den slakkengang van ons onderzoek en de betrekkelijk kleine som onzer positieve resultaten. Dat wij minder ook ons bekommerden over het verwijt wat de bijbel-kritiek in hare hoofdvoorstanders uit den mond der zoogenaamde geloovigen treft, als het blijkt, dat de mannen der vrije wetenschap, ofschoon één in hun strijd tegen zoo menig verouderde en versleten voorstelling, waarop de goede gemeente nog maar altijd, wanhet den bijbel en zijne wording betreft, wordt onthaald, nog verre zijn van éénheid en zekerheid in het beantwoorden van menig gewigtige vraag, die zich bij het historisch onderzoek naar de verschillende bestanddeelen van onzen kanon voordoet.

Waarlijk men is veel te spoedig gereed met het vonnis der verwerping over de kritiek, welker uitkomsten hoofdzakelijk negatief zijn. Het zoogenaamd positieve, dat slechts op fictieven grond rust, kan toch op den duur niet bestaan. De kritiek, die wat *wezen* heette op goede gronden voor niets meer dan *schijn* verklaart, moge na deze negatie niet aanstonds gereed zijn met haar antwoord op de menigte van vragen, die, bij den nieuwen blik, dien zij op de behandelde zaak heeft geworpen, als van zelf oprijzen: — na het ongerijmde b. v. te hebben aangetoond van het gevoelen, dat MOZES de *Pentateuch* zou hebben geschreven, moge zij zich niet in staat gevoelen voor het geheel of de enkele deelen van dit boek den waren schrijver aan te geven — wie zal daarom ontkennen, dat hare negatie meer positieve (d. i. objectieve) waarde heeft dan het geheele zamenweefsel van onhoudbare stellingen, waarvan zij de bijbelsche wetenschap *wil* en, met Gods hulp, ook *zal* zuiveren? De negatie en destructie der kritiek is een noodzakelijk doorgangspunt om tot eene op positieve gronden

rustende kennis van de geschiedenis onzer bijbelboeken te komen. Het negatieve slaat daarenboven veelal als van zelf en noodzakelijker wijze in het positieve om. Wij zien het nu reeds ook bij het thans beschouwde Jakobs-lied. Het historiesch onderzoek heeft geleerd, dat wij de gedachten *niet* aan den Aartsvader, de redactie *niet* aan MOZES kunnen toeschrijven; al verder, dat er van Messiaansche voorspelling (zoo wij niet met dat woord willen spelen) *nergens* eenig duidelijk spoor aanwezig is; dat het *geen* gedicht is uit één stuk; dat de vloek over de Levieten en de beschouwing hunner verstrooijing door het geheele land als eene straf *niet* is overeen te brengen met de meening van hen, die in den *S'ilo* een bewijs vinden, dat het geheele lied op DAVID of SALOMO en onder de regering van een hunner is gedicht; dat ook de dichterlijke vorm en versbouw zoo weinig zich gelijk blijft in de enkele deelen, dat ook daaruit een bewijs is te putten voor hetgeen reeds van elders bleek, dat we hier met elementen van verschillend karakter te doen hebben. — Hoeveel ontkennende bepalingen zouden wij hier nog kunnen bijvoegen, b. v. over de *niet* te bewijzen toespeling op SIMSON, over het *on*houdbare der resultaten door velen uit vs. 18 getrokken, over de *on*zekerheid van den Hebr. tekst in den Jozeph's-zegen — maar waartoe meer? Met weinig moeite zal een ieder erkennen, dat het ontkennende van al deze uitspraken voor een deel alleen in den vorm der enuntiatie ligt, en dat de meesten gereedelijk in positieve stellingen kunnen worden omgezet. SPINOZA'S thesis: omnis determinatio negatio est keer ik om, en zeg, omnis negatio est determinatio. Met Negatio bedoel ik de ontkenning op deugdelijke gronden. Elke zoodanige negatie beperkt het terrein der onzekerheid en vereenvoudigt mitsdien de quaestie, door hetgeen uitgemaakt onwaar is van dat onderzoek uit te sluiten. Op dien weg der negatie met ernst en bezadigdheid voortschrijdende, zal het gebied onzer positieve kennis zich van lieverlede uitbreiden, en zullen daardoor tevens de hypothesen, waarvan wij, bij de verklaring van zooveel onzekers als altijd bij het onderzoek der oude

geschiedenis overblijft, gedwongen zijn gebruik te maken, gedurig meer van willekeurigheid gezuiverd worden, gedurig belangrijker bijdragen leveren tot aanvulling der leemten, die het gevolg zijn van den staat der bronnen, waaruit wij onze kennis van de geschiedenis des bijbels putten.

Eer en dank daarom aan ieder, die de gaven van zijnen geest wil aanwenden om mede te werken tot de ontwikkeling der wetenschap, waaraan onze tijd zoozeer behoefte heeft. Eer en dank aan onzen jeugdigen landgenoot, die door zijn akademisch proefschrift een zoo schoon bewijs heeft gegeven van den ernst, waarmede hij zijne studiën behartigde, van de scherpte en de geoefendheid, die daardoor zijn blik verkreeg, waar hij in den nacht der oudheid zocht door te dringen. Moge zijn voorbeeld velen tot navolging prikkelen en veler frissche krachten zich vereenigen tot ontginning van een veld, dat, met volhardenden ijver bearbeid, schoone vruchten belooft. Zou ik mij bedriegen, indien ik meende, dat de protestantsche jongelingschap in dit ons *vrije Nederland* op de Theologie zich toeleggende bijzonder tot die taak zich geroepen mag achten?

Amsterdam, Augustus. A. D. LOMAN.
